

JULE-

KALENDER

1887.

I. Årg.

**HELSINGFORS.
K.E.Holms förlag.**

Pris 3 Mark.

JUL-
KALENDER.

1887.

*Med bidrag af —s—l, V. L., Nl, E—a, W. S., Th. L., —el—el, Quidam, A—i—a,
R. H—g, —ndm—, X. och O. M. R., samt med 7 träsnitt.*

HELSINGFORS, 1887.
K. E. HOLM'S FÖRLAG.

HELSINGFORS,
Hufvudstadsbladets tryckeri, 1887.

I n n e h å l l.

	Sid.
Ynglingens bön. Poem af —s—l.	1
Änger. Utkast af V. L.	5
Den hedniska offerhärden. Poem af Nl.	10
Arbetaren. Poem af V. L.	13
På skrinnsko. Poem af E—a	17
Linnean af W. S.	19
Vid Borgå syförenings 25 års jubileum den 25 Maj 1887. Poem af Th. L.	23
Arf. Poem af V. L.	26
Kalle Petter. Utkast af —el—el—.	28
Grafven i ödemarken. Poem af Nl.	39
Säg ej! Poem af V. L.	42
Några ord om utön Hogland af Quidam	44
Jagt-sporten. Poem af A—i—a	61
Sjöstrands Wäinämöinen af R. H—g.	65
Flingor. Poem af V. L.	68
Några veteraner från 1808 och 1809 års krig af —ndm—.	72
Sorgens välde. Poem af Nl.	82

	Sid.
Hjertat — djupet. Poem af V. L.	85
Två vänner. Poem af V. L.	87
Våren. Poem af E—a.	89
Ett stunt farväl. Utkast af —el—el—.	91
Stigells Bågskytt af R. H—g.	97
Minnet af Nl.	100
Sysslolös. Berättelse af R. H—g.	103
Våra nya palats af X.	142
Begåfvade idioter af O. M. R.	145

Ynglingens bön.

(Ungdoms-dikt af J. J. Wecksell).

Gud! till dig från verdens strid och larm
 Min tanke flyger hän, min bön så varm!
 Mitt hopp, min kärlek, du mitt väsens frid!
 Ditt barn jag vara vill i evig tid.

Mitt ord, min suck, min klagan och min tår,
 Oändelig i nåd du rätt förstår.
 Förlåtande, förbarmande du ser
 Till hjertats svaghet med försoning ner.

Så hör min bön! Som blomman öppnar sig
För vårsol mild, jag öppnar mig för dig;
Som blommans tår tar himlens skönhet an,
Jag i din nådes blick mig rena kan.

O led mig du allt med din stjernas ljus
I blomsterdalars suck, i stormars brus,
Och slocknar stjernan, o så låt mig då
Uti dess afskedsblick bortslockna få.

Låt ej förgäfves mig ha vaknat opp
Till lifvets skönhet, evighetens hopp,
Tillfredsställ du min unga längtan varm,
Då dör jag ej förskjuten, ensam, arm.

Låt dessa tankar, födda i min sång,
I lifvet verkliggjorda bli en gång,
Att, när jag dör, de vid min dödssäng stå
Och saligt le och hviska: *Minns du då?*

Din kämpe vill jag bli, o Gud! på jord,
En kämpe för allt ädelt, högt och stort,
Ty allt hvad ädelt uppå jorden ler —
Det är din bild jag i dess strålar ser.

Och gif mig kraft att gå i lifvet fram,
Din lära följa hög och allvarsam.
En yngling är jag. Än på dunkel färd
Gå mina drömmar i en okänd verld.

Men också jag ett mål i lifvet har.
Ej döden blott. Ack nej! en stjerna klar
I hoppets morgonrodnad vinkar skön —
Att hinna den — det är o Gud! min bön!

Hon manar mig: framåt på livvets våg,
Dess guldsand fiska upp med ädel håg,
Vid sanningens, det godas fana strid,
Och spegla ej din bild i veklig frid.

Dig följer jag, du stjerna i det blå!
Du skymmas kan, men aldrig nedergå.
Guds röst du är. I dina strålar säll
Jag möter lugn min sista lefnadsqväll.

Å n g e r.

Utkast.

ndandold i en vrå af kyrkogården stod den vittrade vården, lutande mot sitt fall. Det såg ut, som ingen mer brydde sig om den. Ostörd fick mossan hölja dess en gång i guld prunkande inskrift, och de blommor, hvilka vattnade af en flitig hand förr spredo sin vällukt öfver den fridfulla grafkullen, hade längesedan vissnat bort.

Och dock sof han der under lika godt och saligt, lika obekymradt om striderna uppe i tidens famn.

Hans rol i lifvet var redan ändad, och nu fick han njuta af den frid och fröjd, som evig är.

Hvad gjorde det, att hans namn var utplånadt för efterverlden, han hade det ju ändock inskrifvet i lifvets bok der uppe hos sin himmelske fader. Glömd i tiden, fick han nu i evigheten njuta af en tillvaro, efterlängtd af mången, upphunnen af få.

Årtionden hade gått till ända, sedan grafvens mull lägrade sig kring den hädankallades stoft.

Det var en augustiqväll, mild och härlig. Månen gjöt sitt silfver öfver den inslumrade naturen. Det var så stilla, så fridfullt. Alla strider voro för stunden utkämpade, alla sorger förgätna.

Hon kom gående utmed den breda gång, som ledde fram midt öfver de dödas stad. Ljudlöst, som en vålnad vandrade hon fram. Det var som fruktade hon att störa de tusende, som lågo der nere, i deras ljufva slummer.

Plötsligt stannade hon. Här var stället, der hon borde taga af åt höger, för att uppnå målet för sina

önsknningar. Hon kom så väl ihåg det, fastän mer än trettio år redan flyktat sen dess. Hon kunde lifligt återkalla i minnet den stund, då han, hennes skönaste hopp i lifvet, då det kallnade stoftet af den hon högst älskat bars dit bort till den mörka boningen. Hon kom så väl ihåg sin i början hulda vård om den käres graf — — — och huru mycket hade ej sedan dess vexlat. Så oändligt mycket! Hon verkligen bäfvade, då hon tänkte derpå. Hvarför hade hon tillåtit denna omgestaltning! Var felet i grunden hennes? Nej! Nog hade hon kämpat, nog hade hon lidit; men — — — det var nu förbi. Nu kunde hon åter träda fram till den älskades graf; nu skulle hon åter med djupaste kärlek omhägna denna sista hågkomst af honom — — —.

Hon sjönk ned i häftig gråt vid den dystra vården. Hon gret, som hon ej gråtit på många, många år. O att han kunde se hennes ånger! Visst skulle han förlåta hennes felsteg, visst skulle han gjuta en fläkt af tröst och styrka i hennes inre.

En molnsky bredde sitt flor öfver månens bleka anlete. Hvad det blef mörkt der ute!

Öfverväldigad af sina känslor slumrade hon in.

Mörkret der ute hade förbytt sig i ljus, natten hade gått till ända. Morgonsolen lyste ung och leende öfver den ännu daggbeströdda marken, och foglarnes qvitter blandade sig med vindens lätta susning — —.

V. L.

Den hedniska offerhärden.

å mången kulle än i norden,
Der sagan bor och friden rår,
En offerhård, ett minne vorden,
I åldrig helgd för vandrarn står.

Den härden är ett arf från dagar,
Då menskans tro var odöpt än
Och, dårad af naturens lagar,
Såg gud vid gud i skapelsen.

Då helig hölls den, dit man vände
Som till ett tacksamhetens hem,
Åt gudarne der offer brände
Och tog som gengäld bud af dem.

Om icke vi de gudar akta,
Som der då tydde sina bud,
Så gå vi dit dock att betrakta
Hur allt der lär att dyrka gud.

Der rika syner vandrarn löna,
För vandringsmödan och hans färd,
I medelpunkten af det sköna,
Som Gud har slösat på vår verd.

Som lag står fast: det sköna manar
Till tacksam vörndnad menskan der,
Lik' godt om, då Guds verk hon spanar,
Hon kristen eller hedning är.

Derför, hur än enhvar må tänka
Sig Gud till skepnad, håg och magt,
Skall der han vördnad honom skänka
För i naturen nedlagd prakt.

Och, om ej mer med offerlåga,
Skall nordens folk dock i all tid
Som förr till offerhärden tåga
Att vörda Gud i ostörd frid.

Nl.

Arbetaren.

id stadens utkant, der vägen tager
Helt näpet af till de dödas stad,
Du finner gräset förnöjsamt spira
Ur tufvigt torftak i solens bad.

Och om du blickar helst litet längre
Så skall du spåra en tafla rik,
I samma ton och med lika hyddor,
En liten säregen republik.

Här bor arbetarn, den lugne, käcke,
Som trälar tåligt den långa dag,
Som ej får digna vid stentung börda,
Och ej förtröttas vid hammarns slag.

Här bor arbetarn, som glömd af mången
Med tack och lofsång förtär sin kost,
Som vandrar ringa sin väg bland mängden,
Men sviker sällan sin svåra post.

Här bor arbetarn, som framdrar guldets
Åt menskligheten i stort och smått,
Som nöjd och lycklig sin framtid möter,
Fast så en undanskymd vrå han fått.

Träd närmre fram till de låga tjällen,
Stig in en stund blott hos dem en gång
Vid aftonlampan om helgdagsqvällen,
Från stadens buller och flärdens tvång.

Träd längst i rummet, der ung och gammal
Förtroligt samlats vid torftigt bord,
Der from, allvarlig arbetarn tolkar
Med stegrad värme Guds helga ord.

Der skaran ljudlöst med andakt lyssnar,
Nog rädd att låta ett ord förgå;
Säg, blir ej hjertat uti ditt inre
Vid denna målning helt vekt också?

Säg, födes ej i din barm en känsla
Af vår och längtan, af hopp och tro,
Säg, flyktar här ej i det fördolda
Hvar fläkt af vacklande sinnesro?

Och dock — då fjerran från hyddan hunnen,
Du verdens buller derborta nått,
Hur snart har skymten — också den sista,
Af friden här ur ditt minne gått!

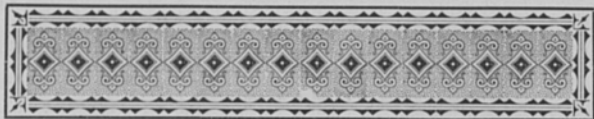
Förglömd, som förr, får arbetarn kämpa,
Tills grafven bjuder till sist en gärd,
Tills mullen evigt det vissna stoftet
Har plånat ut för en efterverld.

V. L.

PÅ SKRINNSKÖ.

På skrinnsko.

u är det åter vinter,
 Och snö i furan hänger,
 Och gladt på stålsko svänger
 De ungas hela trupp.
 På isen stålet slinter,
 Af skalken nordanvinden
 På ungdomsfriska kinden
 Två rosor jagas upp.

Och hand i hand de ila
På isens glatta spegel,
En slup med svälda segel
Har ej ett bättre lopp.
Hur skönt är sen att hvila
I mjuka länstolns gömma
Vid brasans sken och drömma
Om hjertats blyga hopp.

E— a.

Linnean.

Det var en dal. Okänd och gömd låg han der i skygd af den djupa, mörka skogen med kanterna garnerade af de ljusgröna björkarna. Många blommor och små örter frodades der i dalen i fridfull enslighet. Men der växte ock en ensam blomma, en liten anspråkslös linnea. Hon var täckare än de öfriga. Hvarför var hon så täck? Ja, hvem kan säga det. Men täck var hon och älsklig.

En yngling vandrade händelsevis genom dalen. Sorglös och fri i sitt sinne gick han fram. Med sin böjliga promenadkäpp med det böjda handtaget slog han här och der till ett spensligt strå, som med sin bruna tofs djerft nog höjt sig öfver sina bröder. Strået bröts af och blef så liggande för att dö. Hvad brydde han sig om det. Plötsligt märkte han den lilla linnean der vid roten af den hvitstammiga björken. Han stannade. Han hade sett många blommor, sköna och fula, men ingen så täck som denna. Han stod i stum beundran, betraktande den lilla blomman, som tycktes småle så ljuft. Tankfull fortsatte han sin vandring.

Efter en tid kom han åter. Linnean smålog lika älskligt, dock vågade han ej vidröra henne. Stum och tankfull gick den glade ynglingen bort.

Och ännu en gång kom han åter. *Han* kände den undangömda dalen. Linnean smålog vänligt. Dock nickade han blott ett stumt farväl och gick bort.

Han kom till andra dalar, härliga, prålande, solljusa. Han såg många sköna blommor, dock brydde han sig ej om dem. Der funnos människor, som hade vackra, färgrika trädgårdar. De bjödo honom till dessa trädgårdar. Han såg der ännu flera

blommor. Han såg blyga violer, sköna liljor, strålande rosor, glödande tulpaner och många, många andra. Men han kunde icke fästa sig vid dem; ty den lilla linnean der i den okända dalen låg allt ännu i hans håg. Om dagen sysselsatte sig hans tankar med den lilla, täcka linnean; hennes bild var den sista, som lekte för hans öga, då det slöt sig till sömn, och då han om morgonen vaknade, var linnean der i den okända, gömda dalen det första, som hans trånande hjerta suckade efter. Huru var han så? Ja, hvem kan veta det. Ingen vet det. Han sjelf visste det icke. Han var nu en gång så.

Men der under den höga björken stod linnean lika täck, skön och älsklig. Hvad behöfde hon veta af ynglingens längtan. Det visste hon ju ej heller. Icke visste hon, att hon var så älskad, han vågade ju ej gå till henne och säga henne det. Den lilla linnean i sin ensliga dal var glad och förnöjd. Hon njöt af solens värme och aftonens svalka. Hon hvilade sig på den mjuka tufvan i nattens lugn, hon badade sig i morgonens dagg och fröjdade sig åt foglarnes muntra sånger eller de granna fjärilarnas vårdslösa flygt. Hvad behöfde hon veta huru älskad hon var. Och han sade ju ej heller det åt henne.

Gjorde han orätt i det, att han icke sade åt den lilla linnean der i den okända, gömda dalen huru älskad hon var? Gjorde han orätt? Ja, hvem kan säga det.

W. S.

Vid Borgå syförenings 25 års jubileum
den 25 Maj 1887.

on fyller fem och tjugu år
I dag, vår syförening,
Och stapplar trött hon till sin bår —
Är sådan nu vår mening?

Har hon ren nått sin lefnads mått?
Är hennes svepduk färdig?
Nej, nej! Vi sträfva framåt blott.
Att lefva är hon värdig.

Så månet stygn hvar dag och stund
Det gifs, som bittert sårar,
Som rövvar nattens ljufva blund
Och sänker oss i tårar.

Då är det godt att stygn ock tas,
Som lindra tårars flöden,
Som göra att mer lätt fördras
En lefnads bistra öden.

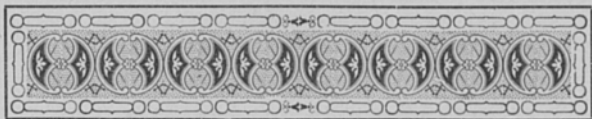
Det gifs så mycket kallt och hårdt,
Som blott kan sönderslita,
Godt är ett handtag då som vårt:
Att litet sammannita.

Ja, om ej mer än i vår knut
Att med en rulltråds ända
Tyst sömma hop en blågarns klut
Till skydd för de elända.

Derför, kritik, var ej för bråd!
Visst är: vi kunnat fela;
Men kärlek var den röda tråd,
Som genomgick det hela.

Th. L.

A r f.

on var ju känd af alla,
Fast stapplande och svag
Hon sågs för lifvet kämpa
Den långa, långa dag.

Med korgen hängd på armen
Hon steg inom din dörr
Och hemvan slog sig neder —
Du kände det sen förr.

En ringa gåfva fick hon,
Det var den armas lön,
Du fick dock mer i gengäld:
En from och tacksam bön.

Sen dess ha vintrar snöat
Och lund i grönska stått —
Nu hvilar hon i mullen,
Från strid och jemmer — godt.

Men dock skall hennes minne
Ej lika snart förgå,
Ett arf *hon* också lemnat,
En lärdom rik som få:

Att hur än dagens möda
Kan tyckas tung och svår,
Den också sist skall ändas,
Då fridens hem du når.

V. L.

Kalle Petter.

Utkast.

ille Kalle Petter viste intet högre nöje än att gå i byn om söndagskvällarne och höra på „visdiktar Jeppe“. Denne hade så märkvärdigt vackra visor att sjunga, så man blef riktigt underlig af dem. Kalle Petter gick för öfrigt gerna och snodde omkring med sina runda bara fötter och pappas gamla slokhatt öfver öronen. Det hade nästan låtit göra sig för Kalle Petter att bosätta sig i denna gamla slokhatt, så stor tycktes han vara.

Kalle Petter gick i parfveltankar och grublade öfver, huru det kunde vara möjligt att sätta hop sådan saker som visdiktar Jeppe. Han kunde ju hitta så vackra ord, så det kändes som någonting skulle gå genom ryggraden, då en hörde det sjungas, såsom visorna om „Herr Hindriks ynkeliga seglasjon i fjor“, om „Eldens grufveliga framfart på Lillböle den andra dennes“ och „H. Herr Tjörkherrns dödeliga frånfälle.“

Hvad var det som inte visdiktar Jeppe kunde! Han spelade ju orgorna ibland, då orgelnisten var borta, och hade så granna melodier att det tillochmed tog tårarna ur farmors torra ögon.

Far kunde aldrig förstå hvarför farmor grät i högmässan då „orgarna gick“, men det förstod Kalle Petter, ty han hade i sig något, man viste inte hvad, kanske man möjligen kunde tala om räsonansbotten.

Kalle Petter skulle ta torpstället efter fadren, var det sagdt, och erhöll goda råd i potatissättning på land och fiskafänge i sjön. Han fick veta hvar man skulle lägga näten med sunnan om våren då isen sköt, för att få sik, han fick reda på hvar aborren lekte och hvar flundran höll till. Men Kalle Petter stirrade

under dessa lektioner ned på botten bland algerna och bara tänkte på visdiktar Jeppe, hvar denne hade lärt sig så mycket.

Till slut märkte fadren det där och blef mycket förargad. En dag slog han ett slag med flathanden efter sonen, då denne låg på båtsuden och „ritade strunt“ med en blypinne.

Pojken var länge tyst efter det där.

Längre fram på sommaren kom det en lärd herre, en läkare från staden, dit ut i skären. Han sökte saltsjöbad, och hur det var, råkade han en gång på sina ströftåg ta in hos Friskens, Kalle Petters föräldrar.

Första fråga gästen gjorde var, om folket hade barn, och den andra om barnen kunde läsa.

Nu stod Kalle Petters pappa något flat och stälde ut en bred läpp som sköld mot möjliga förebråelser, men mor vinkade fram Kalle Petter, hvilken stod på post bakom muren med visdiktar Jeppes typiska rynkor i pannan. Han såg mäkta beskäftig ut, gossen, där han stannade framför den främmande herrn, rak och knubbig som en cigarr.

— Nå, min gosse, kan du läsa för mig något, skall du få den här.

Herrn höll en silfverslant mellan pekfingret och tummen.

Kalle Petter, som ej var van vid penningar, tog på sig en förnäm min, som verkligen icke klädde honom illa.

Modren blef förskräckt och generad.

Ingen kan säga hvad som i detta ögonblick genomfor den lilles själ, men doktors-fysionomi-stens ansikte klarnade märkbart.

— Läs något, sade han, jag vill behålla slanten sjelf.

Tårarna stego Kalle Petter i ögonen. Af hvad orsak känner blott den, som någon gång sett sitt ädlaste mål i lifvet stämplas som tiggeri — — — och detta kände Kalle Petter trots sin ungdom, trots sin enfald. Han läste ej en rad för den främmande herrn, utan sprang ut på gården och gömde sig.

Då doktorn rest, fick gossen ris af modren. Märkvärdigt, han grät icke nu, fast agan var tämligen hårdhändt.

Men dagens händelse blef en epok i Kalle Petters lif. Doktorn hade blickat in i hans lilla hjerta och måtte ha funnit något sällsamt deri, eftersom han åtog sig honom helt och hållet.

Kalle Petter kom i skola och fick lära så många märkvärdiga saker. Han fick läsa riktiga skaldestycken och lära känna så många stora andar genom deras skrifter. Hvad detta ändå var någonting helt annat, än att stryka kring der hemma på backarna!

Ja, det var tillochmed något, som kom hela författaren till „H. Herr Tjörkherrns dödeliga frånfälle“ att förblekna.

* * *

Sen dess hade nu öfver tio år förflutit. Huru mycket hade icke under den tiden förändrats! Farmor hade dött för länge sen, den goda doktorn hvilade också i mullen. Gubben Frisk hade grånat i torpet vid hafsstranden, men gjorde ännu lik för sitt namn och var kry och rödbrusig. Gumman stod honom icke heller efter, men glasögon måste hon begagna ändå, om hon gjorde aldrig så litet der man måste ha ögonen med sig.

Torpet deremot såg helt föryngradt ut. Det hade blifvit rödmåladt med hvita knutar och fönsterlister, fastän gubben tyckte att lönnarna, dem Kalle Petter planterat som pojke, började skymma utsigten

åt fjärden nog mycket. Hagtornbuskar hade uppspirat ur själfva stenramlet vid åkertäppan, och stället såg riktigt frodigt och fylligt ut.

Inne i stugan låg far i skjortärmarna på sängen med långpipan i munnen. Mor stökade med löfruskor, häggblommor och oxlägg.

Gubben Frisk stödde sig på armbågen och såg på klockan.

— Vi ha midsommarsqvällen inne i rappet, mor, sade han med en ton, som om han på timmen hade att lyfta ett arf.

— Jaa, svarade gumman, i det hon trädde den sista rönqvisten i mursköran. — Ja vist, ja! Stugan borde vara tillräckligt klädd nu, far! Och du skulle se in i kammaren sen!

— Menar det alt skall vara bra, biföll gubben. Tror inte, han borde dröja länge. Qvick bris och vestsydvest. Vore bäst kanske att få ut rosket bara.

Det var också i god tid som stugan blef i ordning, ty en stor hvitmålad slup med svällande segel och fullsatt med flaggor skar just om udden. En sirlig lof ännu, en behagfull knyck i den koketta riggen, och sakta som en svan sam slupen i hamn vid bryggan.

— Syns godt på manövern, att jag lärt honom hålla i rodret, då han var pojke, mumlade Frisk, och så skyndade man ut att ta mot den käre gästen.

Men han var inte ensam, det kunde gubben se. Der var tydligen utom den hvita mössan ett rosenrödt parasoll, som lyste i solskenet. Och så tycktes några ljusa band fladdra under parasollet, och så uppök en liten luftig qvinnogestalt, lyftad på bryggan af ett par raska armar.

Mor Lena stannade och såg på gubben. Denne tog sig bakom örat och tyckte han råkat i en mycket kinkig belägenhet.

Under tiden hade ett ungt blomstrande par närmat sig. Han hög och ståtlig med fri och klar blick, solbrända kinder och friska tänder, som lyste under mustascherna, då han skrattade. Hon, elastisk som en fjäder, hade hjertliga blågrå ögon och saftiga röda läppar.

Hafsvinden hade lekt med hennes mörka hår derute och neddragit i pannan en lock, som såg så sjelfsvåldigt täck ut.

— Här ha'n I er Kalle Petter åter! utropade den unge mannen. Och här är hans unga brud. Är hon inte söt, mamma? — — — Kan hon inte segla, pappa?

— Herre min jemine, en så'n liten guds ängel! utropade mor Lena, och tårarna strålade i hennes ögon mot kvällsolen.

— Menar du, det var detdär barnet, som staggvände slupen så snörligt därborta vid skäret? frågade gubben.

— Ja, vist, pappa, så menar jag.

— Ska säga att hon inte är af årets dufungar hon! Gud signe henne, vackra barn! Menar om hon styr och ställer så bra i ditt hus som i din båt, så ska ni båda en gång landa vid den andra stranden därborta lika vackert som här hos far och mor i afton. — Så, gå in nu, så få vi riktigt språkas vid.

* * *

En solig sommarfrid utgöt sig öfver naturen och insvepte torpet med dess omgifvande jungfruligt unga grönska i en rosig slöja. Ack, hur klart, hur friskt mot stadsluften, tyckte Ruby och såg förtrollande glad ut. Hur hon sprang i kapp med kalvfen i hagen så hon var riktigt röd och upphettad. Hon hade tagit de gamles hjertan med storm. Gubben Frisk kände tjugu år flytta från sina skuldror och gum-

man var så glad som då hon var flicka i världen. Aftonen var också i sanning härlig. Fjärden tindrade i solglansen och ådan lät höra sitt „kock, kock, kock“ och allarna sin egendomligt stämningsfulla körsång därute bland skären. Göken i hagen förkunnade också med hög röst hela aftonen, att det var midsommartid.

Senare på kvällen såg man en glad och lycklig grupp ute i det gröna i skuggan af slokbjörkarne.

Ett ungt par och ett gammalt par, kärleken i lifvets vår — kärleken vid lifvets höst.

Öfver deras hufvuden qvittrade foglarne, omkring dem doftade blommorna, inom dem gästade den stilla sällhet, som endast beskäres goda själar och hvilken därför är så sällspord i världen.

Men ännu af en medläm bestod sällskapet. Det var en gubbe med rynkor i pannan och krokiga briller på näsan, som satt där bredvid Kalle Frisk, den unge medicinaren, och småpratade om tider, som gått och om tider, som stunda.

Det var „visdiktar Jeppe“, det. Det var han, som kommit den forne Kalle Petter att få lust att läsa, det var han, som sjungit för honom så många visor. Nog hade han med sig ett qvåde nu, också

till den blifvande doktors ära, som han skulle läsa upp längre fram på qvällen; nu var han upptagen af detaljstudier under det han pratade.

Det tog sig så inbjudande och hemtrefligt ut, det hela. Här ångade det blankskurade teköket på en tufva, där blandade den konstigt brygda bålen sin fina arom med blomsterdoften, och därborta på bärget hurrade pojkarne från byn vid de första midsommarskotten. Lusteldar tändes redan här och där för den stundande midsommarvakan och en och annan bland bygdens tärnor sågs skymta fram mellan alarne, där hon letade efter sju olika slags blommor, för att ställa under hufvudkudden.

Man satt här och uppgjorde planer för framtiden. Så ljus denna framtid hägrade, så storartade planer man uppgjorde! Den ena födde den andra. Man gjorde förslag, man gillade och förkastade.

Då den unge läkaren endera året skulle gifta sig och börja sin praktik i hufvudstaden, skulle far och mor nödvändigt inflytta i hans våning, menade han. De skulle ha det så sorgfritt, så bekvämt, så treffligt där.

— Menar att gammal tall svårligen tål vid omplantering, invände gubben. Trifves bäst i sin förra

bärgskrefva. Tycker om att luta sin hjässa öfver hafvet, som kastar sitt stänk ditupp. Är så friskt att genomblåsas af vädret ibland.

— Men en varm kammare, ett lif midt bland glada varelser, som skulle kalla pappa för farfar? Alt möjligt för dagen från hufvudstaden?

— Skulle inte få luft i stora världen, skulle skämma bort althop. — — — Trifs bäst härute i blaggarnsbyxor och svala skjortärmar. Tycker bäst om att få lefva här, käre barn, och somna sen efter lifvets väl och ve, som vågen somnar i viken, när det qvällas. Menar jag har det bäst så, mina barn.

— el — el —.

Grafven i ödemarken.

Hvems är grafven djupt i ödemarken,
Dit en banad stig ej leder vandrarn?
Hvems det stoft, som der i kullen gömmes,
Dit med minnets kransar ingen går?

Ej förnims en sägen, som förtäljer
Hur, då än hans hjerta slog, han nämdes;
Intet rykte, gånget genom tiden,
Ger en tydning om hans bragders tal.

Dock kanske han stred i lifvets dagar
För det ädla, som vårt hjerta vidgar,
För det sköna, som till själn oss adlar,
För det sanna, som till Gud oss för.

Höll kanske han älskadt mer än annat
Detta land, som nu så kärt vi hafva,
Stred kanske han käckt i farans dagar
Att det värna och i striden föll.

Skönt är så att om den döde tänka,
Der han hvilar af vår tid förgäten,
Der hans grafhög, lagd med omsorg, vitnar
Att han ärad af sin tid den fått.

Hur än var, i stilla ro han slumrar,
Ostörd af den tid, som glömt hans minne,
Likasom han sjelf förglömt i döden
Lifvets kif och mången oförrätt.

Endast vördna'n, städs bland känslor ädlast,
Någon gång hans graf förtroligt nalkas,
Att vid den, der ingen marmor bländar,
Minnas lifvets väg och lifvets mål.

Nl.

Säg ej!

Säg ej, att allt så snart förgår
Som morgondagg i solig vår,
Att glädjens tid är alltför kort,
Knappt hunnen — redan flyktad bort.

Säg, ej, att vanskelig är den lott
Du för din del i lifvet fått,
Att kamp och strid han med sig bär,
Och målet uppnås — Gud vet när!

Säg ej, att guldets ensamt kan
Förläna lyckan, ren och sann,
Men armod blott och brist och nöd
Ett lif af brott — en evig död.

Säg ej, att sjelf du allt förmår,
Blott flitens stigar fram du går,
Att all den prakt, som stoftet klär,
Din prägel på sin yta bär.

Och tvifla ej på lifvets ord,
Som tolkas för den fallna jord,
Som hädadt, trampat, missförstådt
I sekler — dock ej tystna fått.

Och tro ej att din tid är all,
Då kroppen ligger stel och kall —
Nej, fjerran bortom rum och tid
En stjerna vinkar ren och blid.

V. L.

Några ord om utön Hogland.

Ser du dessa berg i fjerran,
huru deras toppar glänsa
som af guld och purpur prydda,
furstligt stolta, solbelysta.

Heinrich Heine.

id ett besök hos en gammal vän i den nys
anlagda, uppåtsträfvande staden Kotka, hvar-
under jag med denne gjort åtskilliga excur-
sioner tvärs igenom och rundtom dess
natursköna omgifningar, blifvit presenterad
för och sällskapet med en stor del af dess, såsom
mig syntes, trefliga och galanta herremän, och mot

slutet fått öronen nära på döfvade af ånghvisslorna å sågarna och de hit och dit kilande båtarna, kom mig i sinnet, att då jag nu engång var i restagen, göra en liten rutsch öfver till Hogland, der jag också för några år sedan en tid bortåt vistats, i afsigt att få inandas ren och veritabel hafsluft, träffa några gamla bekanta samt än en gång skåda ner i dess djupa dalar och upp till dess höga berg, samt derifrån njuta den obeskrifligt herrliga utsigten öfver det vida fjerran blå. Jag hade dock ej ännu bestämdt beslutat mig härför, utan gick i diverse tankar flanerande ut efter Kotka „perspektiv“, då jag helt oförmodadt stötte på en „tuttu mies“ från besagde ö, lotsåldermannen, och sedan vi hälsat hvarandra, jutelleet ja haastelleet, och han förkunnat, att han efter någon timme vore färdig att hissa segel och bege sig hemåt och dertill vänligen inbjöd mig följa med sig, så vardt min ande lefvande i mig och jag utbrast bums: purjehtikaamme, lähtekäämme!

Sedan min vän och härbergerare härstädes — annars god- och välkänd i Kotka — stående på bryggan, trind, bredbent och gladlynt, hviftat oss sitt hjertliga farväl på den villande stråt, seglade vi

framåt med sida vind förbi Rankö båk, svängde oss igenom Aspö gaddar och deras försåtliga stygn och lågo snart på den vida golfen, muntert vaggande på de höga vågornas hvitskummande toppar i det vackraste väder och den renaste luft. Så snart man kommit någon verst ut från Kotka, ser man i klart väder lika som ett i fjerran söder hägrande moln, höjande sig öfver vattennytan; något längre fram märker man, att detta moln likasom delar sig i tre uddar, och ännu efter en knapp timmes seglats skönjas tydligt landkonturer — det är Hogland med sina tre bergspetsar, sträckta mot molnen. Tydligare och klarare träder allt sedermera fram: den nordliga höjden först med sin breda bas och småningom afsmalnande rundning, som slutar med en gräsbevuxen plateau, på hvilken en större fyr jemte bostad för betjeningen äro uppförde; sedan en mindre fyr invid nordligaste ändan af ön och strax derofvanför chefens öfver Hoglands fyrar bostad, äfvensom läkarens dito och kasern för samtliga fyrars betjening samt slutligen till det mesta nakna och högklippiga stränder, delvis bevuxna med några här och der uppstickande knotiga tallar och granar.

Vi komma nu helt nära intill dem, stryka förbi lotsarnes observationsstuga och skåda strax derpå till höger byns första boningar och midt framför oss en mindre hvitmenad stenbyggning, från början af staten ämnad till bostad för länsmannen, men sedan försåld och numera tillhörande ett bolag å stället; så till venster en den vackraste, jemna sandstrand (liiva) man kan tänka sig, med småskog i bakgrunden; sist till höger kyrkan och byns öfrige bostäder, mest hopade tätt invid stranden; en mindre del af dem dock något högre upp amfiteatraliskt höjande sig öfver hvarandra på den ifrån stranden uppåt kuperade marken. Nu lägga vi intill lotsbryggan (Luotsin silta), välkomnas redan dessförinnan såsom på långt håll kände, äntra upp och nicka vänligt åt de vanligtvis talrikt vid stranden församlade byboerna, träda derefter in till en gammal bekant, få oss en kopp kaffe, och höra och afge dervid nyheter och berättelser i massa.

Jag, som förr fått se mig omkring här, behöfde nu icke efter en kortare mellantid, göra mig mödan att söka upp någonting nytt, då jag i det hufvudsakliga var skäligen hemmastadd på orten — men, törhända vill den, som icke sjelf fått skåda Hoglands

säregna naturförhållanden och folkegendomligheter; och ej heller varit i tillfälle att få läsa något derom, likväl genom mig få någon helst liten och kort, om äfven ytlig och ofullständig kännedom härom. Om jag får antaga, att den benägne läsaren är nöjd härmed och abstraherar från en lärd och grundlig framställning, så vilja vi tillsamman likasom i fogelperspektiv snabbt söka uppfatta ett och annat af hvad som är mest anmärkningsvärdt å Hogland, och med detsamma på vägen sticka oss in någonstädes och se efter huru öboarne månde hafva det inom hus.

Ön Hogland (Suursaari), belägen nästan midt i finska viken på ungefär lika afstånd emellan Finland och Estland, är något öfver 12 verst lång och i följd af inskjutande vikar och bugter af olika bredd samt höjer sig majestätisk från hafvets famn med sina framstående höga berg. Pohjois korkia, Haukka-vuori och Lounat korkia. Emellan dem och andra smärre höjder äro djupa dalar, i hvilka och delvis på bergslutningarne skog finnes uppväxt, hvilken till och med vore duglig till timmer, något som man ej gerna skulle tro, alldenstund den förbiseglade icke kan varseblifva annat än kala, skrofliga stränder, möjligen här och der någon småskog. Skogen har

förr varit betydlig nog, men den starka stormen i november 1825, hvaraf äfven S:t Petersburg har ett bedröfligt minne, nedmejade en stor del deraf; spår af denna förödelse synas ännu på några ställen å ön. Öboarne skulle nog kunna hafva vedbrand ifrån egen skog, men det förorsakar dem mycket besvär och arbete, att få träden huggna uti och veden upp ifrån de djupa klyftorna, och transporterade öfver de höga och tvärbranta höjderna hem, därför hafva de alltsedan Kotka sågarne anlades, från dem hemtat sin ved till bränsle, äfvensom plankor och bräder.

Något jordbruk bedrifves ej; endast några små potatistäppor finnas i närheten af bostäderna; smärre ängar finnas likväl i dalsänkningarne och skötas väl, ehuru foder till största delen måste hemtas från fasta landet (mantere). Hvarje gård har dock ej mer än 2 eller 1 ko; de fattigaste alls ingen.

Öns befolkning torde stiga till närmare 800 personer, fördelade på tvenne nära på jemnstora byar, Pohjois och Lounat kylät. På ryska statens bekostnad äro tre fyrar uppförde å Hogland, en å Pohjois Korkia och en annan mindre icke långt ifrån dess bas invid hafsstranden, den tredje invid Lounat Korkia, den högsta å ön, 900 fot öfver vatten-

ytan, samt ännu en fjerde å Rödsjär, en klippa 15 verst sydvest från Hogland. Häraf ser man att det är skäligen väl besörjt om sjöfarandes vägledning i detta knaggliga farvatten, men det oaktadt hafva i senaste tider likväl ett och annat fartyg törnat på, hvartill orsaken i de flesta fall varit tät dimma eller stark strömsättning.

Om vi nu mera i detalj söka att orientera oss, så hafva vi i norra byn närmast och såsom tillhörigt är, främst att bese kyrkan, belägen några steg utom byn och omgifven af stengärdad begravningsplats. Den är en mindre, vanlig korskyrka af trä, ganska nätt och pryddlig såväl till sitt yttre som inre, särdeles i sistnämnda afseende. Målningen är i allmänhet hvit med förgyllda taklister, bänkarne brunt marmorerade, äfvensom väggarne nedantill på samma sätt boiserade. Predikstolen är enkel, men vacker, desslikes altarkransen, äfvensom dekoratiönerna kring en mindre altartafla, Kristi korsfästelse. En mindre läktare finnes, der ett harmonium är placeradt, för att leda sången. — Nära intill är prestgården, nätt belägen med utsigt åt hamnen och hafvet, men liten. Innehåller endast 4 små rum med kök. Nödiga uthus finnas ock i godt skick; så att

nog synes det som skulle en prestfamilj med måttliga anspråk kunna trifvas här, om icke aflägsenheten från den öfrige världen och de svåra, ibland omöjliga kommunikationer med fasta landet vore.

Härifrån vandra vi åter genom byn, gå sedan norrut genom ett par små ängar och en smal skogsväg, som småningom börjar bära uppåt; sedan går det allt immerfort högre och högre tills vi stöta på en massa rullstenar (somerikko), löpande i ring rundtom den småningom afsmalnande toppen af Pohjois korkia. Huru dessa i rullstensflodens tider hafva ditkommit så högt och blifvit der lagrade så symmetriskt må herrar geologer fundera ut; sådane rullstenslager, finnas på åtskilliga ställen å ön. Säkert är, att Petersburgare och Helsingforsare otvifvelaktigt skulle önska hafva dessa stenar nära sina städer, till gagn för sina gator och sina sumpölar. När inga andra frakter stå till buds, föra ock Hogländarne på höstsommaren en och annan jalalast dylika till Petersburg, der de begärligt annammas. Härifrån knalla vi oss vidare upp och befinna oss snart pustande och något andtrutne uppe på Pohjois korkia. Vi skåda oss nu ikring der vi stå på 750 fots absolut höjd. Det omätliga hafvet omgifver

oss djupt nedan och derpå synes för oss såsom små båtar fartyg här och der kryssande och ångare rykande; i söder nedanför oss se vi byn i veritabelt fogelperspektiv, och i norr en liten skymt af fyrstationen. I vester stupar berget brant ned, och i öster, från hvilket håll vi kommit hit upp, hafva vi trängt oss fram genom en på sluttningen nödvuxen småskog.

Här har man otvunget tillfälle att anställa betraktelser öfver sin egen obetydlighet och Herrans stora omätlighet, allmakt och herrlighet, isynnerhet vid infallande åskväder, då hela rymden synes likasom glöda och spruta eld, berget skälftva i sina grundvalar och dundret skallar i mångdubbelt eko. Vi träda nu upp i sjelfva fyrbyggnaden och blifva genast öfverraskade af den ordning och snygghet, som här öfverallt är rådande, såsom ock är fallet vid de öfriga fyrarna. Den stora glaskupan (klockan), sammansatt af otaliga slipade kronglas och i hvars midt lampan är belägen, är efter Fresnels i Paris system, och torde hafva kostat sina modiga rublar. Man bugar sig och tittar in i den, men då se de ännu utanför varande med häpnad hvad för en vidunderlig skepnad ens lekamen med dess leda-

möter antagit. Än synes man lång och smal som ett metspö, än tjock och bred som en häradsprost, näsan blir gräsligen utdragen, benen och arnarna „vindoga och krokota“ o. s. v. Kortligen hela vår yttre varelse blir på det gemenaste och galnaste sätt fasonerad. Detta är ett spel af glaslinserna, hvaröfver man alls icke har skäl att bli förargad.

Hade vi litet svårt att komma hit uppföre, så går det nu lättare när vi skola begifva oss utföre till fyrstationen, ty trappor leda dit ner större delen af vägen. När vi något knäsvaga hunnit taga ut de många stegen och ett par stenkast till bogserat oss fram mellan stenar och busksnår, stå vi plötsligen inför fyrstationens hus, utgörande chefens boning af sten och en kasern, inrymmande läkaren (här kallad doktor, men annars en vanlig fältskär), och samtliga fyrarnas betjening.

Vi emottagas här vänligt af chefen, major A., få oss litet till bästa efter den ansträngande promenaden, hålla samtal på svenska och finska, hur det faller sig, samt interfoliera emellan verserna med ryska och tyska ja till och med estniska, hvilka tungomål jemte engelska ofta nog ljuda en i öronen härstädes. Derefter besågo vi manskapets ma-

növrering med räddningsslupen, äfvensom raket-apparaten, afsedd att utkasta en lina åt skeppsbrutne nära ön, i fall man för hårdt väder och svåra bränningar icke skulle kunna komma med räddningsbåten dem till hjälp, som finnas å fartyget. Detta besedt, och sedan vi inskrifvit våra värda namn i en för detta ändamål å stället befintlig bok, lagade vi oss åstad söderut till byn på en väg 2 verst ungefär lång, som för fotgångare är ganska praktiskabel, men svårligen kan med häst befaras annan tid än vintern. Detta allt försiggick på föremiddagen. Eftermiddagen besöktes den södra byn (Lounat kylä). i hvilken den mera förmögna delen af innevånarene hafva sina hemvist. Vi togo här in hos nämndeman och hos ett par andra bekanta, och förflöt dagen till dess slut under lifligt samspråk om öns enskilda angelägenheter, om handel, sjöfart och fiskeri och, icke till förglömmandes, om fordna äfventyr under då gängse lönande lurendrejerifärder till nabolandet Viromaa, hvilka ofta nog utsträcktes ända till Memel och Lübeck. I denna by är byggnadsättet detsamma som i den norra: alla hus garnera stranden så nära som möjligt för bekvämlighetens

skull vid fiskens rensande och insaltande, äfvensom vid lastning och lossning.

Om vi vidare vilja gå att se till huru Hogländarne bygga och bo, så finna vi härvidlag, såsom öfverallt, en naturlig skilnad mellan förmögna och fattiga.

De förre hafva det prydligare, till det yttre måladt och utsiradt och till det inre flere rum med något bättre möblemang o. s. v. De senare bestå sig vanligtvis endast stuga och kammare, flere nog endast den förra. De förmögnare koka och hushålla ej mer än hvad oundgängligt är i stugan, sådant förrättas alltid i skildt kök för renlighetens skull, hvilken dygd är allmänt rådande på ön, och som i några hushåll till och med kan slå öfver till verklig propreté. Badstuga finnes vid hvarje gård och begagnas flitigt, och den ymniga tillgången både på salt och sött vatten (bäckar flyta igenom hvardera byn) bidrager till och vidmakthåller såväl helsa som snygghet.

En skild form af lyx, som är rådande här, och, såsom jag iakttagit hos de flesta öboar, är att belamra väggarne med en hel mängd större och smärre speglar; särdeles vid bröllop äro alla väggar i bröl-

lopsstugan fullsatte med dylika den menskliga skönhetens eller kanske rättare skröplighetens reflektorer. Efter här kommit att ingå ordet bröllop, så vilja vi med detsamma nämna, att dessa firas här ungefär på samma sätt som annorstädes bland allmogen. Vigseln förrättas först i brudens hem; sedan vederbörliga lyckönskningar derefter blifvit framburna ätes middag, dock icke vid alla bröllop, annars drickes kaffe och derefter något glas vin eller punsch. Derunder dansas några danser och sist en glad och hurtig polska af alla danslystna med bruden och brudgummen, hvilka hvardera slutligen på en stol upphissas och kringföras under väldiga hurrarop. Sedan vidtager en, såsom jag tror, för Hogland egenomlig ceremoni, i det att nemligen brudens utstyrel och mobilier, som hon förut egt eller nu erhållit från sitt föräldrahem, med musik och följe af brudsvennar och tärnor afföras till brudgummens gård eller hemvist, och först då detta är väl uträttadt, begifva sig också gästerna efteråt dit. Högtidligheten i brudens hem kallas också därför läksiäiset — i brudgummens häät, som börjas med den egentliga middagsmåltiden och fortsättes sedan på vanligt sätt under samtal och liflig dans.

Hogländarnes näringsfång framgår sjelfmant ur ställets insulära läge: fiske, sälfångst, sjöfart och lotsning af fartyg. Sedan det lagstridiga och demoraliserande lurendrejeriet i senare tider alldeles upphört, har en stor del lagt sig till skeppsandelar eller börjat med sina jaalor föra fraktgods mellan kuststäderna m. m. d. Folket i allmänhet, vandt ifrån barndomen med böljornas lek och allvar, är hurtigt, raskt och qvickt i vändningarne, särdeles ombord. Hogländningen vet, att det ej går an att taga sig bak örat och fundera, när stormen hviner i toppen och vågen, skyhög, rusar in från förn till aktern. *Han* känner sin starktbyggda jaala väl, likasom ryttaren sin dresserade häst, han vet huru mycket segel den tål och står lugn med ratten i hand och blicken fästad på skot och ändar. Så går det raskt framåt och är då vinden gynnande och jemn, fast stark — dess bättre — så skulle han kunna skratta åt alla tullverkets grant utstyrda ångbåtar, ifall han numera såsom fordom händt, behöfde frukta för dem. Särskildt är det en lust att iakttaga den hogländska qvinnans hurtiga väsende och elastiska gång, som också hon förvärfvat genom tidig vana vid sjölifvets kamp mot storm och oväder, äfven-

som den husliga trefnad och nätthet hon det oakadt kan åstadkomma i sitt stilla hem. Gästfrihet och tillmötesgående mot främlingar och besökande är ett känt drag hos hogländningen och mest hos alla öboar.

Till Hoglands församling hör äfven ön Tytärsaari, belägen 20 verst s. o. derifrån. Samma lefnadssätt och näringsfång eger der rum som på Hogland; men folket besitter icke den hyfsning och det sätt att skicka sig, som man allmänt iakttager på sistnämnde ö, samt förråda genom sitt samtalsspråk sin, sannolikt till största delen estniska härkomst. Å ön finnes skildt bönehus, och predikanten är skyldig att med andlig vård betjena innevånarene två gånger om sommaren och en om vintern, ifall nemligen isen då är praktikabel, hvilket ingalunda alla vintrar händer. En enda by finnes, tättbebyggd utefter stranden likasom på Hogland, och innevånarenes antal utgör ungefär en tredjedel af hela församlingen. Hamnen är öppen mot hafvet samt grund och inloppet dertill försvåradt af en otalig mängd stenar, hvarför jaalorna vid hvarje hemkomst och till vintern måste uppdragas på land, der skilda

bäddar eller underlag (salkamat) af runda spiror för detta ändamål äro konstruerade.

Ref. nödgas nu för „mellankomna hinder“ stoppa och belägga sin berättelselust. Gerna skulle han ännu ha velat något litet vidröra församlingens sedliga och religiösa ståndpunkt, likasom folkundervisningen, afgifva noggrannare statistiska upplysningar om ön, dess flora och fauna m. m. Och slutligen, bland annat härvidlag gömdt och glömdt, förnämla något om Hoglands beryktade porfyr, för hvars uppbyggnad och tillgodogörande ett ryskt bolag för omkring 10 år sedan bildades, och förberedande arbeten genom detsamma i nämnde afseende vidtogos, men hvilket bolag sedermera af okänd anledning upplöstes — om allt detta skulle det väl varit värdt att i ett sammanhang härmed tala. Men då dessa „några ord“ i så fall vuxit till många ord, och detta icke gått an i en sådan liten skizzerad uppsats, som denna vill och måste vara, så lemnar jag sådant till ett annat och lämpligare tillfälle i det hopp, att den benägne läsaren, just i följd af det ringa och ofullständiga som här blifvit framlagd, kanhända känner sig manad att sjelf en vacker som-

mardag sätta sig med några vänner i en slup, vända
dess stäf ostvart ut till Hogland och efter ankomsten
dit sjelf jämte dem på stället göra bekantskap med
Hoglands natur och folk.

Quidam.

Jagt-sporten.

Med strålig hjessa vårsol klar
Ur österns port går fram,
Och lemnar guld och purpur kvar
Ännu på bergets kam.
Sin skira slöja dimman rullar
Kring sjö och dal och fält och kullar.

Men uti skogens minsta vrå
Ren lif i spelet finns.

Allt under vårlig himmel blå
Det bygges, väfs och spinns.
En sakta vindpust vaggar träden
Der foglar sjunga ömma qväden.

Så flitigt redas varma bon
Med qvitter och kurtis!
Kung Orre spelar högt på mon
Bland ljung och lingonris;
Men lärkan — född Fransos — vill gunga
I skyn blott och om frihet sjunga.

Inunder tallens gråa skägg
Sig gömt en illslug gök.
Han smyger in ett olycksägg
Hos trastmor på försök! — — —
Så hvälfs bekymmer öfver mången,
Förströdd af kärleken och sången!

En liten pratsam silfverbäck
Gör tusen ystra hopp

Och stänker öfver sten och häck
Sitt svala glitter opp,
Så några sparfvar, genomblötta,
Uppburra fjädrarne helt stötta.

Sin muntra färd från stam till stam
En ekorrhunge styr
Och gäckar myran, allvarsam
Kring stacken på bestyr.
Ett lif, en lust förutan like
Rå i naturens hela rike.

Men pang! — i skogen hörs en knall,
Der sprids en lukt af krut — — —
Då blir på stunden glädjen all
Och qvittrandet tar slut! —
Der insjön squalpar mjukt kring näset
En fläck af blod syns färga gräset!

Den gamle korpfar — han om sett
Mer än *ett* sekels slut, —

Är vittne till hvad der är skedd
Och brister dystert ut: —
„O verldars upphof, Du! — är jorden
För bödelsidrott skapad vorden!“

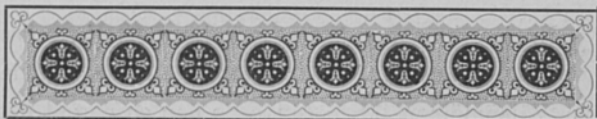
Skall menskans höga nöje få
Till spillo ge alltjemt
Båd' verksamheten hos de små
Och kärlek, sång och skämt?
På jagt drifs *djuren* af behovet,
Som lek blott döda *sportsmän* rofvet.

A—i—a.

C. SJÖSTRANDS WÄINÄMÖINEN.

Sjöstrands Wäinämöinen.

Her C. Sjöstrand, som i Finlands konsthistoria har skapat sig ett varaktigt namn genom sina gestalter ur Kalevala, återvänder allt jemnt från andra uppgifter till denna sin konstnärsbegåfnings första kärlek. Det är som skulle han se dessa sångens höga gestalter i ett allt klarare ljus hägra för hans blick vid den fjerran horisonten, oemotståndligt lockande honom till sig.

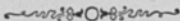
Nu har han åter fångat och i konstverkets form framställt tvenne af dessa vackra hägringar — Aino och Wäinämöinen. „Ser du“, sade han en dag åt mig, „hvarje gång jag tänkt öfver dessa gestalter, har jag funnit att något har felats i den uppfattning, man vanligen gör sig om dem. Wäinämöinen är ej den åldrige siarn allenast, bräcklig och bruten som i Aino-sångerna, utan han är tillika den kraftige hjälten, som låter svärdet tala lika oemotståndligt som orden. Han är ej blott sångarfadren, utan också folkets anförare, den oförskräckte hjälten, hvars styrka och vishet stå i jemnmått med hvarandra. Man bör påminna sig hans uppträdande i Pohjagården, då Louhi hade stängt sol och måne i berget. Det är så jag velat återgifva honom i kroppslig gestalt — som en siare och herskare tillika. Jag fick denna uppfattning då jag nyligen reste derborta i Karelen, derifrån jag också tagit hela typen“.

Det bör ej kunna vara olika mening om, att denna uppfattning är den riktiga. Ej heller är en bräcklig gubbe något lämpligt folkideal, han må vara aldrig så vis. De ideal, ett folk skall se upp till, måste framför allt framställa handlingskraften, ty det är endast den kraftiga handlingen som för

till framgång och lycka, nemligen då den paras med vishet och med vördnad för det ädla i lifvet. Det är dessa tre egenskaper herr Sjöstrand på ett lyckligt sätt förenat hos sin Wäinämöinen, hvilken derigenom blifvit ett verkligt storslaget konstverk, som utan tvifvel skall komma att vinna varma sympatier och få inträde i alla de hem, der folkdiktens idealer hafva funnit vänner och beundrare. Herr Sjöstrand är som bäst sysselsatt att utarbета sin staty i naturlig storlek; nu är den tillgänglig i den mindre skala, som är vanlig för skulpturverk, afsedda att pryda hemmen.

Herr Sjöstrands „Aino“ är en särdeles tilltalande, utomordentligt vacker kvinnogestalt. Konstnären har lyckligt funnit uttryck för det veka och ljuftva behag, dikten tilldelat henne i så rikt mått. Äfven denna skapelse skall han utföra i full storlek, sedan han först funnit det ansigtsuttryck hos den unga flickan, som föresväfvar honom, men hvilket han ej anser sig hafva kunnat återgifva i den lilla statyetten så, som han skulle velat hafva det.

R. H—g.

Flingor.

himlens ljusa fjerran,
En serla aftonstund,
Guds gode englar sutto
I innerligt förbund.

Om ändlös fröjd de talte
I fridens sälla land,
Om tro, som alldrig falnar,
Om evig kärleks band.

Och ljusare blef glansen
Kring deras hvita skrud,
Och skönare steg sången
Dit upp till Herren Gud.

Men nere uti djupet
Det fallna stoftet låg
Och bundet vid sin boja
Guds englars sällhetsåg.

Och brustna böner stego
Ur sargadt bröst dit opp
Med rop om lugn i striden,
Med rop om stadgadt hopp.

Och englarne förnummo
Den hemska klagoton,
Och bedjande om hugnad
De trädde till Guds tron.

Och deras bön blef uppfylld
Och stridens brand förgick;
Af glädjetårar skymdes
De goda englars blick.

De gleda sakta, gleda
Igenom natt och död,
Och aftonrodnan klädde
Dem i en skrud så röd.

Men närmre allt de hunno
Den kalla jordens sköt,
All kärleksglöd, de dolde,
I rymdens famn förflöt.

Som hvita flingor föllo
De sist på vissnad prakt
Och nordanvinden strödde
Dem kring med gny och magt.

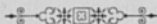
Men än en gång Guds kärlek
Mot stoftets hårdhet log,
Och vårens sol smalt drifvan
Och köld och frost förtoq.

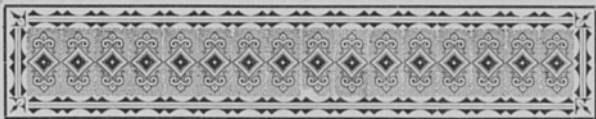
Och klara perleströmmar
Helt snart man flykta såg
I jordens vissna sköte,
I hafvets salta våg.

Och snart, der stormen täljde
Sin sagas hemska ord,
Mång' tusen blommor prydde
Naturens gröna bord.

Och fogeln sjöng hvar afton
Sin väna oskuldsång,
Och glömd var nu all smärta,
Och flyktadt hvarje tvång.

V. L.

Några veteraner från 1808 och 1809 års krig.

(Ur framlidne slottsprekanten, vice pastor
A. Lindmans brefconcepter.)

„Till min broder i Åbo.

Eura predikantbol, den 2 December 1858.

istlidne måndag, den 29 November, hade vi våra grånade hjeltar från 1808 års krig samlade å prestgården, der de fingo förtälja de bedrifter och öden de utfört och genomlevat för ett halft sekel tillbaka. Om det lyster

dig att höra, hvad de gamle ännu viste berätta från förflydda ungdoms dagar, så läs deras korta biografier uti efterföljande rader. Jag framställer för dig först hjeltarne från moderkyrkoförsamlingen, hvilka äro:

1:o *Gabriel Lindros*, född i Uskela 1788; ingick 1808 som reserv N:o 61 Grönstedt, vid Bjerno kompani, under Kapten, sedermera Major E. von Willebrand till Koskis i Uskela befäl; marscherade 1808 vid krigets utbrott till Sveaborg; samma år soldat N:o 121 vid sagde kompani; öfvervar Sveaborgs belägring och kapitulation, hvarefter han hemförlofvades. Men sorgligt var hemmet och enformigt lifvet, han brann af begär, att ånyo få pröfva ödet på stridens fält, flydde därför till Åland, der han tog namnet Lindros, och fördes sjöledes till Österbotten, hvarest han landsattes vid Brahestad, under löjtnant von Köhlers befäl. Allhelgonadagen samma år firade han i striden vid Kalajoki kyrka, der han blef åsyna vittne till tvenne sina stridskamraters mord, hvilka igenkända af fienden, af deras medhafda pass från Sveaborg, stryptes på sjelfva kyrkogården. En vecka senare deltog han uti en annan strid, som levererades något norr om sagde kyrka vid en liten å, hvars

namn gått ur hans minne. Här fick han kontusion af en kanonkula, som dock ej hade några påföljder. Marscherade så fortfarande åt norr ända till Torneå, der vinterqvarter togs. År 1809, Fastlagssöndag, uppbröts från Torneå, och bataljonen kom till Piteå, der den gjorde halt, sedan en del af manskapet, bland dem Lindros, blifvit med transporten afskickade till Skelefteå. Marschen fortsattes söderut, hvarunder han deltog i slagen vid Umeå, Hörnefors och Uleåfors. Uti affären vid Hörnefors träffade hans säkra lod en rysk major, som häraf föll och bet i gräset. För denna bravur belönades Lindros med tapperhetsmedaljen i silfver, hvilken han ännu bär i Svärdsordens band. Medaljen, på hvars framsida är Carl den XIII:s bröstbild, har på åtstående sidan, besynnerligt nog, följande påskrift: „Folkets väl min högsta lag“, i stället för den vanliga: „För tapperhet“. Men man var fattig på silfver och måste ithy utdela hvad man hade. Tvenne andra Finnar fingo för samma slag hederstecken. — Efter slutadt krig kom L. till Umeå, der äldre bland manskapet erhöllo tillstånd att gå uppsöka sina hem, men de yngre, hvar till Lindros hörde, fingo qvarstadna i krigstjenst. Påföljande vinter tillbragtes i Gefle och våren i

Westerås, derifrån tåget gälde till Stockholm. Här förafskedades han med von Döbelns föspassing, hvilken sedermera blifvit honom frånstulen, och öfverreste till hemlandet. Blef dräng, sedermera landbonde och sist arrendator å Karvela Vähätalo boställe, hvilket han måste afträda nästa midfasto. Ehuru han städse varit en nykter och flitig arbetare, blir hans framtid nog mörk, när han lemnar bostället, hvilket han vanhäfdadt emottagit, och som trots all ospard möda, ej lemnuar honom annat öfrigt än — skulder. Mannen, fastän han redan bär det 70:de året, är ännu kry.

2:o *Henrik Eskola eller Eskolin*, är född 1787; ingick vid kongliga Åbo läns landtvärn 1808, under N:o 38. Efter många besvärligheter och på många omvägar kom han sagde år till Åland, der Gyllenbögel samlade sin frikorps. Här ingick han bland de tappres leder och öfverfördes med dem sjöledes till Österbotten och landsattes vid Kaskö. När de anländt hit, kom underrättelsen, att ryssen brände och plundrade i Nerpes, hvarför de frivillige genast skyndade dit. Ryssarne retirerade vid första anblicken af Gyllenbögels gossar åt Kristinestad och Lappfjerd, der vid Tjuka by skott vexlades. Finnarne

fattade nu posto här och började uppkasta batterier. Men en dag (16 juli) anföllos de åter af fienden, deraf en blodig kämpalek uppstod, som varade hela dagen igenom, tills ryssarne började vika, förföljda af finnarne, till närheten af Björneborg. Meningen var att drifva ryssen i Kuumo elf till laxföda; men de fingo ordres att återvända till Lappfjerd. Härifrån marscherade han till Wasa och for derifrån med sjuka och blesserade sjöledes öfver till Westerbotten, der han kämpade i de blodiga slagen vid Umeå, Säfvar och Ratan samt i flere förpostfäktningar. Vid Uleåfors fick han kontusion af en kanonkula, som afbröt hans närstående kamrats gevär, och han jemte flere andra föllo afdånade till marken. Efter krigets slut vistades han i Umeå, der han ock, såsom bräcklig och oförmögen till vidare krigstjänst, enligt Generalbefälhafvaren, Generalmajoren samt riddaren med stora korset af Kongl. Svärds orden, Baron von Döbelns resolution, afskedades med vitsord, att han under tjenstetiden sig troget och väl skickat. Hans afskedspass, hvaraf afskrift här bifogas, är dateradt Umeå den 20 mars 1810 och undertecknad af F. Toll och G. A. I. Montgommery. — Han kom jemte några andra i en liten båt öfver till Finland. Har

sedan 12 år varit blind, hvilket är en följd af omförmälde kontusion, besvärligheterna och en i brist på nödtorftiga kläder blottställd belägenhet under kriget. Han bor fattig i ett torp. Men oakadt blindheten och fattigdomen är han en pratsam och munter gubbe. Hans panna klarnar, då han berättar huru Finnen gaf fienden på ryggen, och han biter på tand, när han omtalar svenska öfverbefällets smutsiga mandater. Han eger ett lyckligt minne, och vet förtälja krigets gång i dess minsta detaljer.

Afskrift af Eskolas afskedspass:

„I grund af General Befälhafvaren, General Majoren samt Riddaren med stora korset af Kongl. Svärds orden Högvälborne Herr Baron von Döbelns Resolution af den 19:de Februari innevarande år, varder Landtvärnisten vid f. d. Kongl. Åbo läns Landtvärn N:o 38: Henric Eskola i anseende till Hans bräcklighet som gör honom till vidare tjenstgörning oförmögen härigenom från Regimentet och krigstjensten afskedad med dett vittnesbörd att Han under tjenste tiden sig troget och väl skickat: Hvilket vederbörande till efterrättelse länder.

Umeå den 20 Mars 1810.

På General Befälhafvaren m. m. Högvälborne Herr Baron von Döbelns Befallning
Major, Befälhafvare och Commendant
i Umeå samt Riddare af Kongl.
Maj:sts Svärds orden.

Florus Toll.

(Sigill.)

G. A. L. Montgommery.

Lient:nt och tjenst:gr. adjut.

Afsked för Landtvärnisten N:o 38: Henric Eskola.“

3:o *Matts Wall*, född 1778; ingick kort före kriget såsom reserv N:o 1 vid Masku kompani. Kommenderades till Sveaborg, hvars belägring och kapitulation han öfvervar. Hemförlofvad trädde han ej mer under fanorna, utan blef dräng och tjente så länge krafterna medgåfvo. Är nu med sin 80 åriga hälft fattighjon — — — — —.

Nu följa Eura gubbarne.

4:o *Henrik Ström*, född 1786; ingick 1805 vid Åbo läns lifkompani under N:o 13 samt kapten Focks till Saustila i Sagu befäl. Blef, när kriget utbröt, beordrad till Sveaborg, der allt, efter hans utsago, var i största ordning. Qvarblef här öfver kapitulationen, då han med grefve Kamenskis pass, författadt på ryska språket och dateradt: Helsingfors den 21 april (gamla stilen) 1808 hemförlofvades. Här qvardröjde han ej länge, utan föredrog kulregnet framför hemmets osäkra lugn, uppsökte sina vapenbröder på Åland och sällade sig till Gyllenbögels fana. Kom sedan sjöledes till Kaskö och utstod blodbadet vid Lappfjerds kyrka, och var bland dem, som ämnade ha fienden i Kuumo böljor. Utom smärre skärmytslingar, i hvilka han deltagit, har han bevistat tvenne

hetare strider, hvilka hans minne ej numera kan namngifva. — Följde den trasiga, men tappra hären öfver Lappmarkernas drifvor ända till Umeå, derifrån han med några kamrater efter freden återvände till hemlandet. Under Sveaborgs bombardement har han blifvit lomhörd. Gubben är en bland kapellets längsta karlar, och måtte som ung varit en prydnad i de leder han stått. Men åren hafva krökt hans rygg och han går framlutad mot grafven. Är en fattig torpare.

5:o *Johan Wacker*, född 1784; ingick som reserv N:o 48 vid Masku kompani under kapten Lodes befäl. Kommenderades vid krigets utbrott till Sveaborg och såg dess styrka och fall. Hemförlofvades efter kapitulationen, men trufdes hellre bland kanonernas dån och mördande kulor, när försvaret gällde ett älskad fosterland, än i hemmets osäkra frid, hvarför också han rymde öfver till Åland och lät inskrifva sig i Gyllenbögels skara. Kom sjöledes till Kaskö, utstod affären vid Lappfjerd och Ny-Karleby och följde armén åt under det ledsamma tåget till Torneå i vinterquarter, till hvilken eländiga hvila vägen gick genom många besvärligheter och strider. Ifrån Torneå trängd af öfverlägsen fiendtlig styrka öfver svenska gränsen,

råkade han i fångenskap, derifrån han dock snart befriades och fick pass för resan till hemmet. Är mycket nervsvag och darrande i följd af en kontusion, som han fick å Sveaborg, då han en dag skulle föra kaffet åt fänrik Tavaststjerna till högvakten, under det fiendens kulor och bomber som värst haglade öfver fästningen, och af hvilka en sträckte liflös till marken en med Wacker samtalande kamrat. Han besitter ett uselt torp. — — — — —

Till sist hjälten från Karinais.

6:o *Johannes Rask*, född 1784; ingick i krigstjänst vid 20 års ålder såsom styckekarl N:o 13 under Major Uhlanders befäl och stationerades vid krigets början å Sveaborg såsom artillerist. Förblef der intill kapitulationen, då han med sina olyckskamrater fick komma hem. Han berättar, att en dag, under det fästningen belägrades, stod han på vällen bredvid sin kanon; kulorna hveno förbi hans öron, en bortkastade hans hatt och splittrade dess kokard. När han nu skulle betala fienden med samma mynt och fyrade af sin kanon, krossade lavetten hans venstra fotblad, hvarefter han visade oss ärrret. Hemkommen från Sveaborg lärer hans blesserade fot hin-

drat honom att följa kamraterna till Åland. Rask är en munter gubbe och har sedan flere år varit rotfattig.

Du känner nu redan denna lilla flock, som nog gjort skäl för sig, att förtjena namn af fäderneslandets tappra söner. Sorglig var anblicken af desse halte, blinde, darrande och döfve hjeltereliquier, hvilkas hjessor grånat af vedermödorna och åren. Sjelfva sågo de lugna ut, lika färdiga som under framfarna tider att försaka allt, lida allt.“

— ndm —.

Sorgens välde.

Ofra hörde jag en lärka sjunga
Förr i vårens soligt varma dar,
Upp i rymden, der på lätta vingar
Höjd den ofvan menskans sorger var.

Sällsam ljud den sången i mitt öra,
Der jag lekfull öfver fälten sprang,
Hördes som en sorgens bittra klagan,
Utan magt att fägna, utan klang.

Jag då tänkte: lärkan endast konstlar,
Ej kan sorgen den i rymden nå;
Tänkte: lärkan skapad att blott älskas,
Har visst inga skäl att klaga så.

Ack! då var jag barn, som än ej pröfvat
Någon lifvets vexling tung och hård,
Och hvars tårar, förrn de bittra blifvit,
Dunstat bort för hemmets varma vård;

Trodde därför ej att lifvet egde
Något ris för den, som älskad var;
Viste ej, att ingen fristad finnes,
Hvarest lifvet sorgfri tillflykt har.

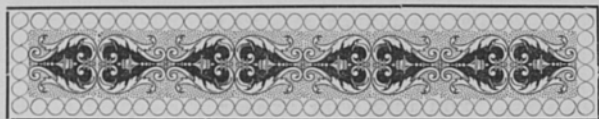
Men nu känner jag re'n sorgens välde,
Se'n min barndoms värjda frid försvann;
Vet att lifvet ej, hvarhelst det andas,
Sorgens nagg och marter undgå kan;

Vet att sorgen, då den hjertan pressar,
Lyder lagar, fullgör blott sitt kall,
Att på jorden, der ej lifvet födes
Skuldfritt, sorgen det förädla skall;

Vet också, att fogelns sång som menskans
Troget sångarns känsla i sig bär;
Att ock fogeln, då den klagar, röjer
Verklig sorg, som på dess hjerta tär.

Nl.

Hjertat — djupet.

ur långt också din åtrå
I hjertats hem dig bär,
Ett finns, som dock förblifver
För alltid borgadt der.

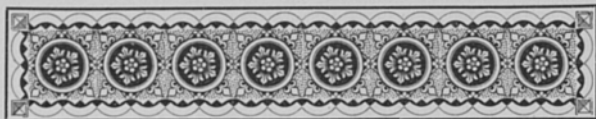
Se hafvets ban i qvällen,
Då tystnat hvarje flägt, —
Det vilsna menskohjertat
Är med dess storhet slägt.

På djupet af dem båda
Ett något städs sig rör,
Som intet öga skådar,
Och intet öra hör.

På djupet af dem båda
Fördöljs en hemlighet,
Hvars lösning tid ej länar,
Nej, först en evighet.

V. L.

Två vänner.

ust der tätast menskohvimlet
Böljar fram den långa dag,
Åkardroskor radvis ordnas
Efter skick och fastställd lag;

Satt ock han, den välbekanta,
Gubben med sitt gråa hår;
Black var rocken, rynkad kinden,
Nacken böjd af nöd och år.

Vänta fick han, ja rätt ofta
Vända hem med ringa vinst;
Men han var dock alltid munter,
Knotfull var han allraminst.

Blott hans „Brunte“ fick sitt tilltugg,
Halfva nöden botad var,
För hans egen tomma mage
Fanns väl ock en smula qvar.

Så de trufdes väl tillsamman,
Likt ett älskadt syskonpar;
Delte sorg och motgång lika,
Njöto fullt i medgångsdar.

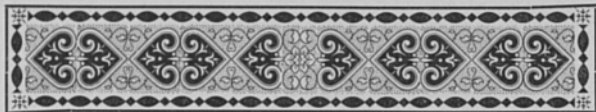
Samfäld verksamhet dem enat,
Nöd och brist gjort hjertat godt;
Och hvem vet — som rika båda
Kanske sämre dar de fått.

V. L.

VÅREN.

Våren.

om, vackra vår,
när vintern flytt,
Med fogelsånger
till oss på nytt,
Med blomsterdoft
och gröna blad
Och vaggande stänglar
i solens bad.

Kom, gjut din fröjd
i håg och sinn',
Smyg ungdomsglädje
i hjertat in!
Till stilla ro
söf lifvets strid
Med smekande toner
i qvällens frid!

E—a.

Ett stumt farväl.

Utkast.

Det blåste och var kulet der nere vid ångbåtsbryggan, och oktobernatten visade sin vanliga fallenhet för dåligt humör. Det låg också så stor vidd på och flackt var det vid hamnen, mot hvilken fjärden nu fräste upp sin galla, påverkad af den nyckfulla vindens otidigheter.

Ångbåten, som låg och eldade på, liknade med sina moln af ångor en balklädd dam, som till fots

ämnat gå upp på soirén men blifvit öfverraskad af en stygg hvirfvelvind.

Det suckade i tågen och regnet, som smattrande piskade tälttak, nedrann på folks kappsäckar. På den sista halftimmen hade vinden ändå „mojnat“ en smula, sade matroserna. Det började också svagt att dagas, men ett sakta regn föll fortfarande.

Ångbåtsklockan klämtade för andra gången med ett ljud, som endast hest och afbrutet genomträngde den hvinande höstvinden.

På en grönmålad träbänk vid bryggan satt en ung man och blickade tankfull ned i det upprörda vattnet. Hans blick kom att falla på en tom vinbutelj, som kastades af de vredgade böljorna sin undergång till möte mot strandstenarne. Vid denna syn höjdes hans bröst af en ofrivillig suck — han kom att jämföra dennes föraktade öde med sitt eget. Huru mycket hade man icke tyckt om denna tingest så länge hans innehåll fägnat, men då detta hans egentliga värde blifvit utpumpadt, hade man likgiltigt bortkastadt honom.

Han hade blifvit fattig. Men han kom ihåg, huru också han haft råd att tillocka sig en qvinnas bifallslöje genom ett och annat qvickt infall.

En ännu djupare suck ur hans inre blandade sig med stormens upprorsgny der ute.

I detsamma smög en blek, mörkögd flicka förbi, men han märkte henne knapt.

Men icke heller hon tycktes märka honom. Ljudlöst skred hon förbi, stannade också hon vid stranden och lyssnade till vågornas enformiga plaskande.

Han satt på den våta träbänken med en mesingsmedaljong i handen. Han hade ej råd nu mera att bestå sig en bättre. Han satt och väntade på henne, som med sin make skulle resa att tillbringa smekmånaden under Italiens herliga himmel.

Han ville se henne en gång ännu, den trolösa, den tjusande menederskan, han ville se henne än en gång och lefva af hennes minne. En liten tröst dock i fattigdomen, tyckte han.

Visst hade han också en gång egt litet penningar, men dessa hade hans bortskämda älsklings nycker tagit i anspråk. Han hade varit nog olycklig att fastna i ett af de farliga nät, som utläggas af koketta qvinnor. Han hade sett för begärligt ned i de svindlande djup, som finnes i sirenens ögon, och smickrat hennes fåfänga genom att på hennes altare offra sitt hjerta, sin tro och sin förmögenhet.

Nu sitter han, en skugga af sig sjelf, och betraktar bilden af denna älskling, som han förvarat i en messingsmedaljong. Men han bär äfven denna bild i sitt hjärta, fastän han icke vet att den ramen är bättre än guld. Detta vet icke heller hon, som han älskar, — hon vet endast att hon är vacker, att hon är beundrad, att hon tycker om triumfer, troféer af krossade hjertan. Bittert ler han, då han betraktar den herliga bilden. Lifvet synes honom nu så dödt, så likgiltigt, då han eger ingen att arbeta för — ingen att lefva för.

Han börjar bli våt, men han märker det icke. Vinden blir allt kallare och skarpare, han känner det icke, ty hans panna bränner.

En stor vattendroppe har fallit på porträttet i medaljongen och förstört det, men han ser det icke, ty en tår skymmer hans öga.

Surrandet af vagnar uppväcker honom hastigt och glada röster nå hans öra.

Ack, så glada röster, så välbekanta röster!

Ur första vagnen hoppar en lefnadsglad gentleman i rik, präktig turistdräkt och mottager snart i sina starka armar en ung qvinna, en strålande skönhet med friska kinder och blixtrande ögon. Lyxen

och de vinkande nöjena hafva redan börjat hägra för hennes öfverspända fantasi. Hon är alldeles öfverförtjust och kysser hjertligt sin make. Denne ler. Ett lycksaligt leende tycker hon! Men ur hans bröst smyger på samma gång en förstulen suck, som hamnar vid ett mål, det hon ej anar, hos någon, som han söker glömma.

Ack, han vet icke, att en blek mörkögd flicka just nu betraktar honom med förgråtna ögon, med blickar som kunde röra en sten. Han vet ej, att denna kyss ger dödsstygnet åt hennes hjerta!

Ett stycke från den öfverlyckliga bruden står en ung man insvept i en vid kappa och betraktar henne stumt sörjande, men hon känner honom ej, han har tryckt hatten djupt på pannan.

Man glammar och pratar och skrattar i det brokiga vimlet af bröllopgäster.

Det ringer för sista gången. Den unge mannen tycker sig höra sin egen dödsklocka. Det bul-tar våldsamt i hans tinningar.

Ångbåten backar redan.

Tvenne lyktor, en grön och en röd: hoppets och kärlekens färger, lysa der ute på vattnet. Ett gladt hurra — och snart är hamnen tom.

Ångbåten är borta och vågorna squalpa tungt och enformigt mot stranden som förut. Några fiskmåsar segla långsamt mot land och sätta sig på en våt åker. Vattnet rinner ymnigt i rännilarne.

Det dagas mer och mer.

—el—el—.

R. STIGELLS BÅGSKYTT.

Stigells Bågskytt.

Bland skulpturverken på konstföreningens års-
exposition tilldrog sig herr Robert Stigells
Bågskytt en mer än vanlig uppmärksamhet, och
det, oaktadt den hade att täfla med ett så
framstående arbete som W. Vallgrens mar-
morstaty „Eko“. Herr Stigells riktning har aldrig
gått åt det veka och sirliga; när han någon gång
försöker sig derpå, faller det vanligen illa ut.
Annat blir resultatet, då han får tag i något ämne,
i hvilket det gäller att ge uttryck åt en fulländad

muskelkraft. Det första arbete i denna riktning, hvarmed han vann uppmärksamhet, var hans „Slungkastare“, som för närvarande är uppställd i Ate-neums vestibyl. Man fäste sig vid kompositionens raskhet, uttryckets energi och käckheten att välja ett ämne, som i och för sig ej hade någon „idé“, afsedd att anslå publikens känsliga strängar och sålunda gå det konstvärdiga omdömet i förväg.

Mellan denna Slungkastare och Bågskytten är emellertid ett ofantligt stort steg. Hvarje rörelse, hvarje linie hos den senare är friare och säkrare. Man ser att konstnären, på samma gång han blifvit mera herre öfver formen, äfven säkrare behandlar kompositionen, hvilken är liksom gripen sekundlikt ur den verkliga rörelsen. Derigenom har konstverket blifvit fullt af lif och natur.

Det är ett svårt moment herr Stigell tagit sig för att återgifva: en man med venstra knäet stödd mot en klippa, afskjuter en pil nedåt, och allt hos honom ger tillkänna att rörelsen att spänna och rikta bågen varit blixtsnabb. Den svåra ställningen tar kroppens alla muskler i anspråk, men ger dem tillika tillfälle att utveckla all sin styrka och smidig-

het och derigenom vinna den skönhet, harmonin mellan medel och effekt framkallar.

Denna lyckligt funna samverkan af detaljerna till ett lefvande, spännande moment, är den förnämsta förtjensten hos Stigells Bågskytt. Den ger åt konstverket dess lif, den förenar de konstnärliga detaljerna till ett helt, fullt uttryck af konstnärens tanke, den adlar det dugtiga, energiska utförandet, hvilket derförutan skulle nedsjunka till blott konstfärdighet af underordnad betydelse.

Herr Stigell blef med sin Bågskytt segrare i täflingen om årets statspris. Detta erkännande var välförtjent, och vi kunna hoppas, att äfven framtida arbeten af herr Stigells hand skola ytterligare bekräfta detta.

R. H—g.

Minnet.

årt minne är att förliknas vid ett målningsgalleri, hvori bilder eller taflor ur vår egen forntid förvaras. Oförfalskade stå dessa taflor der och tala sitt omutliga språk; och ofta då den närvarande tiden ej tager för hvarje stund vår själ i anspråk, drages vår uppmärksamhet dit, till detta det förflutnas hem, der månet livets solljus sprider sin glans öfver de kära och för oss så dyrbara taflorna. Man ser då der, på dessa taflor, livets verk-

ligheter så troget afbildade, så åskådligt grupperade; och ständigt förtjusa de oss genom den idylliska fridsamhet, som tiden redan lagt öfver desamma. Med opartisk blick varsnar man der motiven för sina förra handlingar och måste dervid än rodna af blygsel, än känna sig stolt öfver dem. Man lär sig der att älska det älskvärda, att afsky det förhatliga; man lär sig ånyo sin engång vunna erfarenhet, man repeterar lifvets skolkurs.

Huru ofta böra vi då ej besöka detta galleri vid hvars dörrar ingen väktare bortvisar oss, inom hvars salar ingen mera gynnad står oss i vägen, intet sorl stör oss! Ej heller gifves det någon, som ej då och då gerna vänder sig dit, till det idylliska lugnet der, för att en stund få hvila ut från den oro, det buller och de stormar, som verldslifvets äflan uppväcker omkring oss. Eller finnes det väl någon, som icke tröttsamt erfarit, att vårt lif, hvilket lugn vi äfven må hafva uppsökt för detsamma, dock våldsamt pådrifves af verldshändelsernas slamrande ångmaskin, under det vi småningom föras bort till den hamn, dit vi få inträda till den eviga hvilan? Nej. Och det är denna bullersamma färd, som oroad af händelsernas påtryckning, kommer

oss att gerna då och då i det lugn, som speglar sig i glansen af minnets taflor, söka en försmak af det eviga, på andra sidan döden varande lugnet — den yttersta perspektivbilden i menniskolifvets tafla.

Nl.

Sysslolös.

Berättelse af R. H--g.

Öfverstinnan Storm hade, då hon blef enka, flyttat in till Helsingfors, sedan alla boets tillgångar gått till betäckande af skulderna. Dotter till rika föräldrar hade hon vid sitt giftermål medfört en ganska stor förmögenhet, men denna hade under det tjugufemåriga äktenskapet småningom fördunstat. Öfverste Storm hade slagit sig på landtbruk, men egendomen gaf klen afkastning i förhållande till inköpspriset, och den gäst-

fria hushållningen kostade mycket. En följd af dåliga år bragte slutligen affärerna fullständigt på obestånd, och då öfversten sedan dog, återstod intet annat än att göra konkurs.

Familjen hade varit talrik, men de flesta barnen hade dött innan de blifvit fullvuxna, och nu hade öfverstinnan endast tvenne barn kvar, sonen Karl, som var student och lärare i en privat skola, och dottern Klara, nyss fyllda tjugu år.

De bodde i ett af de tarfligaste husen vid vestra chaussén i en liten våning på tre rum och kök. Det var allt mycket anspråkslöst, men hyran var billig, och det var hufvudsaken, då familjen ej hade annat att lefva af, än sonens lilla lön från skolan och modrens ytterst knappa pension. Det enda som följde med från det gamla hemmet, var modrens och fadrens svartnade porträtt och ett gammalt, värdelöst piano, vid hvilket under de lyckligare tiderna barnen hade stått så ofta, lyssnande till modrens sång.

Karl gjorde hvad han kunde för att göra hemmet gladt och skingra den tryckta stämning, som fadrens död och de så sorgligt ändrade förhållandena medförde. De qvällar han kunde komma tidigare hem, satt han med modren och systemen och

bjöd till att skämta och vara glad. Han hade en ganska skral sångröst, men tyckte ändå om att sjunga. Klara fick lof att sätta sig vid det illa stämnda pianot och exeqvera ett ackompagnement, som var ännu skralare än sången. Men när det gick på sned, skratade man godt och började om igen, till dess det slutligen gick ihop till belåtenhet.

— Hvad det är illa, att Klara aldrig spelar, sade modren vid ett sådant tillfälle. När du är borta, får man inte höra en ton. Och hon har ändå så godt om tid.

— Jag har alls ingen fallenhet för musik, sade Klara. Mamma hör ju sjelf, hur det går.

— Det är därför att du aldrig öfvar dig.

— Hvad skulle det tjena till, när jag ändå vet med mig sjelf, att jag aldrig kan bli riktigt skicklig.

— Inte behöfva alla bli stora konstnärer. Du ser ju sjelf hur roligt det är nu, då du kan ackompagnera Karl.

— Visst är det ju roligt, men då man är alldeles ensam, är det rysligt tråkigt att sitta och klinka på ett ostämmt piano.

— Då man i så många år tagit dyra lektioner och hunnit så pass långt som du, borde

man också underhålla sin talang, sade modren förebrående.

— Mamma vet nog, att jag aldrig hade någon lust för musik och att jag tog timmar endast för att jag måste.

— Inte var det lusten, som fattades, men du var alltid sjuk och trött. Det var den der olycksaliga frossan, som du fick som barn och aldrig ville riktigt slippa af med, sade modren med en suck.

— Nog var det lusten, som fattades och inte var det frossans fel, invände Klara.

— Säg inte det. Ännu är du inte fri från den. Du har väl inte försummat att taga in dina piller i dag?

— Mamma skall inte plåga henne med de evinnerliga pillerna, sade Karl då. Klara är inte mera sjuk, än jag. Hon har ledsamt, det är alltsammans. Eller hvad menar du sjelf Klara?

Klara hade stält sig vid fönstret och såg ut. Vid brodrens fråga vände hon sig hastigt om:

— Jag hörde inte riktigt, hvad du sade?

— Sådan der är hon alltid, sade modren förebrående. Ingen liflighet, ingen glädtighet och hurtighet, som man ser hos andra flickor vid hennes år

— utan ständigt tankspridd och slö. Sådan har hon varit allt från barndomen. Jag kan inte förstå, hvem det är hon brås på.

Klara vände sig åter mot fönstret och hade svårt att hålla tillbaka sina tårar. Det var ej första gången hon fick höra sådant af modren. Och det var ju för öfrigt den gamla visan. Huru hade inte bröderna redan i barnaåren ständigt och jemnt gått på med att hon var dum, och hur hade hon inte mer än en gång fått höra det af lärarinnorna och lärarena i skolan? Hon kunde ju inte hjälpa, att hon inte var som andra. Det hade mången gång varit plågsamt nog att sitta och inte våga yttra ett ord, af fruktan att säga en dumhet, och hon hade lidit tillräckligt, utan att modren ytterligare ständigt behöfde förebrå henne därför, när hon i alla fall inte kunde vara annorlunda. Och hon ville inte komma ut bland människor och utsätta sig för deras blickar och omdömen! Hon passade en gång för alla inte för sällskapslivet, hon kunde inte tåla det. Hvarför lemnade man inte henne i fred!

— Se så, Klara, jag tror verkligen att du står der gråter? — sade Karl.

Hon svarade ingenting utan gick in i sitt rum, kastade sig der i mörkret på sängen och gret bittert. Hon tyckte allt var så tröstlöst och tomt och att hon hade ingen, som förstod henne. Och inte förstod hon ens sig sjelf. Det var ju ofta, som om alla hennes tankar flugit bort och hon inte mer kunde få fatt dem. Om hon helst hade någon mot hvilken hon kunde luta sitt hufvud och gråta. Men ingen hade hon att sluta sig till, ingen!

Bland Karls bekantskaper var en ung flicka, Maria Blom, som snart blef Klaras bästa vän. Maria var jemnårig med henne och var en rask och duglig flicka. Hon hade tjänst i en bank och biträdde dessutom tre aftnar i veckan i en anstalt för sjukgymnastik. Klara kunde ej värja sig för miss-tanken att Maria och Karl voro i hemlighet förlofvade, men hvardera parten bestred skrattande att så var förhållandet.

— Vi äro blott goda vänner, hette det alltid.

— Dessutom har jag känt din bror endast ett år, och på en så kort bekantskap kan man inte förlofva sig, sade Maria en gång, då Klara och hon voro ensamma.

— Jag har alltid föreställt mig, sade Klara, att kärleken kommer utan att man vet af det, som en skickelse af Gud, och att man, då man en gång älskar, bör hänge sig åt denna känsla med hela sin själ och utan menskliga beräkningar. Gud leder det sedan i alla fall efter sin vilja. Tror inte också du detsamma?

-- Jag vet inte riktigt, hvad jag skall svara till det, sade Maria. Jag vet bara, att jag inte skulle taga ett så viktigt steg, som en förlofning alltid är, utan sträng pröfning. Och framför allt skulle jag bjuda till att vara herre öfver mina känslor, så att de inte skulle få leda mig till sådana oöfverlagda handlingar, som jag sedan bittert nog kunde få ångra.

— Men kan man då så lätt blifva herre öfver sina känslor? frågade Klara tveksamt.

— Det är kanske nog inte så lätt. Men du kan inte tro, hvilken förträfflig afledare arbetet är. När man har mycket att göra, hinner man inte låta känslorna taga öfverhand. Derfor är det ingen fara med mig, som har sysselsättning från morgon till qväll. Men säg mig, hvarför söker du dig inte något arbete? Det måste ju kännas förfärligt tröttsamt att vara sysslolös hela dagen.

— Karl har nog talat om, att han skulle försöka skaffa mig renskrifningsarbete. Men jag har så fasligt dålig stil.

— Kan du inte öfva upp den?

— Jag har bjudit till, men den vill inte bli bättre.

-- Nog går det till slut, bara du är ihärdig. Jag skref också i tiden sådana förskräckliga kråkfötter, men då beslöt jag att skaffa mig en vacker stil och med fem, sex timmars daglig öfning gick det som en dans.

— Fem, sex timmar! Skrifver jag en timme, så känner jag mig redan helt trött och dåsig.

— Ja ser du, det kommer sig af, att du är ovan vid arbete. Och så sitter du för mycket inne. Man måste ju på det sättet bli trög och slö. Har du redan varit ute i dag?

— Ja, jag var till kyrkan.

— Det är alldeles för litet motion. Du måste lofva, att alla dagar komma efter mig på banken klockan tre, så skola vi spatsera en stund tillsammans. Lofvar du det?

Jo, Klara lofvade. Som det var söndag och Maria var ledig, togo de sedan på sig för att gå till skrinnskoklubben, der det var samskrinning. Der träf-

fade de äfven Karl, som presenterade för Klara en ung gardeslöjtnant, Arvid Holmstrand. Klara kunde ej gå på skrinnskor. Hon spatserade därför med löjtnanten, under tiden Maria och Karl skrunno tillsammans.

Klara var en vacker och välväxt flicka, och löjtnant Holmstrands vana blick hvilade på henne med ett så synbart intresse, att hon ej kunde undgå att märka det. Men hon hade ej tid att känna sig förvirrad, ty han underhöll oafbrutet en liflig konversation, hvilken hon, ovan som hon var vid sällskapslifvet, nästan hade möda att följa med. Hon kände sig på samma gång brydd och intresserad. Han talade ovanligt väl. Det var något så varmt och förtroligt i allt hvad han sade, och tillika vördnadsfullt. Ehuru de sågo hvarandra första gången, erfor hon en känsla, som om de varit gamla och förtrogna vänner. En timme promenerade de sålunda tillsammans. Klara, som alltid varit fåordig och sjelf plågades af medvetandet härom, märkte med öfverraskning, att också hon hade talat ifrigt, och hon smålog helt tillfredsstäld med sig sjelf.

På hemvägen följde de först Maria till hennes port, hvarefter Holmstrand följde Klara och Karl

ända fram. När de skildes, bådo de honom snart besöka dem. Han lofvade det och tryckte till afsked Klaras hand så varmt, att hon rodnade och ofrivilligt drog den sakta bort.

En dag, då Klara var ensam hemma, såg hon löjtnant Holmstrand komma åkande. Han stannade vid trappan, och Klara skyndade sig att litet jemka om sitt hår framför spegeln. När det ringde i tamburklockan, gick hon sjelf och öppnade. Hon kände sig till ytterlighet förlägen, isynnerhet som han hela tiden såg på henne med samma blick af glad, oförställd beundran, som redan på isen hade gjort henne så underlig till mods. Visiten blef kort, och när han gick, tryckte han åter hennes hand så länge och varmt, att hon rodnade ända upp till hårfästet.

Klara satte sig sedan att skrifva för att öfva sin stil. Men hur hon än bjöd till, så ville det ej gå. Allt jemt stannade hon midt i en bokstaf och försjönk i tankar. Hon upprepade i minnet allt, hvad Holmstrand sagt henne de båda gångerna de hade råkats, och hvad hon sjelf hade svarat honom. Hon försökte ånyo försätta sig i samma tillstånd af förvirring och förlägenhet som då, bemödade sig att åter förnimma den underbara känsla,

som vid hans varma handtryckning genomlat henne, och känna rodnaden sprida sig öfver ansigtet och pannan under hans beundrande, smekande blick. Dervid log hon smått och bröstet höjdes i några djupa andedrag. Sedan ryckte hon upp sig och började åter skrifva. Men innan raden var slut, hvilade pennan igen och tankarna gingo i samma kretsgång. Slutligen lemnade hon skrifningen alldeles; det var så tröttsamt, då det ej alls skred framåt. Hon tog då på sig och gick ut att gå längs chaussén.

Det var vårstämning i luften, denna strålande glans och egendomliga ljumma svalka, hvilken upplifvar och tröttar på samma gång. Det susade i de mörkgröna tallarna och granarna, mossan mellan deras stammar var bar och glänste af fukt, och på vägen var snön här och der alldeles borta, så att den våta sanden var framme, visande märken efter slädar och hästskor. Skaror af gulsparfvar pickade i snömörjan och flögo qvittrande upp då hon nalkades, för att sedan åter i tät flock slå ned på ett annat ställe.

Väl en halftimme gick hon långsamt utåt landet, stannade ibland för att se på landskapet eller satte sig på en sten i en skogsbacke och betraktade

molnen, som hvitglänsande simmade på den klarblå himmelen.

När hon kom hem, kände hon sig uttröttad och sömning. Hon lade sig därför på soffan för att blunda en stund före middagen. Men sömnen infann sig ej, utan hon låg med halfslutna ögon och lät för väl hundrade gången de tankar och bilder passera revy, hvilka i dag så uteslutande upptagit hennes fantasi.

På samma sätt gick det äfven de följande dagarna. Karl var ledsen, att hon ej gjorde sig dess mera möda med sin skrifning, då hon en gång hade beslutat sig därför och då det just nu gällde för henne att få en jemn sysselsättning och en liten inkomst, hvilket eljes skulle gå henne ur händerna. Men modren tog som vanligt hennes parti: Klara var ju alltid så trött, det vore orätt att plåga henne med den der skrifningen, då hon sjelf inte hade lust. Vårvädret sökte henne, såsom fallet var med alla svaga personer; under sommaren skulle hon nog sedan hafva god tid att öfva upp sin stil, menade modren.

En dag, då Karl åter förestälde Klara, hur nödvändigt det var, att hon på allvar tog i med saken, började hon gråta och Karl gick bort i vredesmod,

efter att hafva fält hårda ord. Modren försökte trösta henne, men hon gret endast så mycket bittrare.

— Ingen här i hemmet förstår mig eller bryr sig om mig, men ni skola nog en gång komma att ångra er, om inte förr, så när jag sitter på dårhuset, ty derhän skall det ändå gå med mig, förr eller senare, om jag inte derförinnan går och tar lifvet af mig, sade hon.

— Kära barn, tala inte så syndigt, sade modren strängt. Och bed till Gud, att han beskyddar och bevarar dig.

— Tror inte mamma, att jag ber; nätter och dar gör jag det, svarade Klara snyftande.

— Ja, jag vet nog, att du är en snäll och religiös flicka. Derfor har jag också haft endast glädje af dig, sade modren tröstande och slätade hennes hufvud.

— Låt mig vara! sade Klara, vände hufvudet mot väggen och borrhade ansigtet in i soffdynan.

Modren lemnade henne då åt sig sjelf; det skulle nog snart gå öfver, tänkte hon.

Senare på dagen gick Klara att söka upp Maria. Hon behöfde komma ut och få frisk luft.

Den långa promenaden längs chaussén samt vidare längs Henriks- och Esplanadgatorna gjorde henne godt, och betydligt lättare om hjertat steg hon in i banklokalen, der Maria arbetade. Det var första gången Klara var här. Innanför en disk suto i den stora, luftiga salen flere herrar och fruntimmer i full sysselsättning vid sina tjocka böcker. Vid kassaluckan stod en herre och räknade en packe sedlar, som ett ungt fruntimmer, en af kassörskorna, lemnat honom. Vid ett bord i andra ändan af rummet talade en medelålders herre i svart rock, tydligen bankdirektören, i halfhviskande ton med en annan, mycket fetlagd herre, klädd i öfverrock och stödjande sig på en tjock spanskrörskäpp. Vid ett annat bord nära dörren satt en ung man fördjupad i betraktandet af en illustrerad tidning, och på bordet bredvid honom låg en vit studentmössa.

Hvad hon tyckte att det såg treffligt, ordentligt och arbetsamt ut. Bara hon inte störde, tänkte hon, och ämnade redan vända om, men såg i det samma en ung herre innanför disken buga sig med en min som tydligen utvisade, att han var beredd att stå till tjenst. Hon gick fram och frågade efter Maria, men fick det svar, att som banken om

några minuter skulle stängas, så hade hon redan gått; hon skulle nemligen till gymnastikföreningen i dag och hade därför skyndat. Under tiden kastade Klara en hastig blick på de skrivande fruntimren, som alla sågo så friska och nöjda ut. Hvad det måtte vara trefligt att sitta så här vid sitt jemna, lugna arbete, tänkte hon med en suck.

Maria hade många gånger bedt henne komma med till fruntimmersgymnastikföreningen och se på, hur de gymnastiserade. Hon beslöt därför nu att gå dit. Det råkade just vara ett uppehåll, då hon trädde in, och Maria kom genast emot henne och presenterade henne för de andra. Såväl Maria som alla andra de öfriga voro klädda i ett slags sjömansgossedrägter, blå blus med breda uppslag, samt vida kortbyxor af blått tyg. Klara kände sig helt förlägen, då hela skaran skockade sig kring henne för att presenteras. Hon hade aldrig förr sett fruntimmer i karldrägt och hade i första ögonblicket svårt att vänja sig dervid. Det var så ovanligt att se dem så späda och slanka, liksom helt unga gossar, då ögat vant sig vid fruntimmersdräktens vidlyftiga konturer.

Emellertid fortsattes öfningarna, och Klara såg på, full af beundran. Det var styrka, smidighet och elegans i alla rörelserna, hvilka med militärisk säkerhet och precision leddes af föreståndarinnan, som stod på en estrad och kommenderade. Och hur vackra dessa unga flickor voro i sina lediga drägter! Nu först märkte hon riktigt, hur dessa drägter klädde dem väl, och fram för allt hur bekväma de voro. Hon kunde ej värja sig för en känsla af afund, då hon såg den helsa och lefnadslust, som strålade ur alla dessa af ansträngningen blossande ansigten och svettiga pannor.

— Det är så skönt, sade Maria, då de tillsammans gingo derifrån, att gymnastisera så här en timme, när man suttit och arbetat hela dagen. Promenad är visst också bra, men detta sätter ändå bloden i vida kraftigare rörelse och utvecklar bättre kroppens styrka. Du måste nödvändigt komma med nästa år, ty för denna vår är det för sent. Vill du?

— Ja, det vill jag gerna, svarade Klara, och tillade nästan med tårar i ögonen: När jag ser dig och de andra och tänker på allt hvad ni uträtta, så känner jag mig helt tröstlös och olycklig öfver, att jag inte duger till någonting.

— Säg inte så. Det fordras bara litet god vilja och energi. Men här skall jag vika af nu. Jag har arbete hemma, som nödvändigt måste vara färdigt i dag, så att jag får sitta länge uppe, om jag skall hinna med det. Adjö nu. I morgon kommer jag och helsar på dig,

— Adjö, adjö.

De skildes. Maria vek nedåt torget, vände sig ännu en gång om och nickade. Klara fortsatte sin väg längs Alexandersgatan. Hon kände sig öfvergifven och bortstött. Inte ens hennes bästa väninna hade tid med henne. Hon var nästan ond på Maria, för att denna kunde så gladt tänka på sig sjelf och sitt arbete, då hon, hennes väninna, kände sig sorgsen och bedröfvad.

Hon hann ej taga många steg, innan hon mötte löjtnant Holmstrand. På sitt vanliga, hjertliga och vänliga sätt kom han fram och helsade. De promenerade sedan tillsammans ned till isen och derpå följde han henne hem. Han talade ej mycket denna gång, men allt hvad han sade var så allvarligt och djupt, tyckte Klara. När de sedan skildes vid hennes trappa och hon räckte honom handen till afsked, kysste han den så hastigt, att hon ej kom sig för att hindra det.

När Klara denna qväll släckte ljuset, kunde hon ej sofva, utan låg länge vaken, och den ena stora tåren efter den andra föll långsamt ned på hennes kinder. Men då hon tänkte på den innerliga blick, löjtnanten kastade på henne efter det han kysst hennes hand, spelade ett blygt, lyckligt drag kring munnen, och de tårglänsande ögonen logo.

II.

Sommaren hade förflutit och man var ett godt stycke inne på vintern. Karl hade gjort den erfarenhet, att det lilla hushållets utgifter öfverstigit inkomsterna, och man fick försöka inskränka sig ännu mer och minska på alla utgifter. Det gick så långt, att de till och med mången gång måste gå hungriga till sängs, och med veden nödgades man hushålla så, att endast sofrummen alla dagar eldades. Klara och modren sutto ofta med öfverplaggen på sig inne i rummen, och ändå kändes det ibland så kallt, att händerna voro blåfrusna.

Klara hade under sommaren något litet hjälpt upp sin stil och fick nu genom Marias försorg renskrif-

ningsarbete. Men det gick genast vid de första försöken så trögt, att hon aldrig blef färdig på utsatt tid, och så lemnade man henne ej något nytt arbete. Maria gjorde henne allvarliga föreställningar, Karl trätte och var ond, men det blef ändå ej bättre. Hon kunde ej hjälpa det. Det låg liksom en blytyngd öfver hennes vilja och hennes lemmar, hvarje gång hon skulle sätta sig till arbetet — allt var för henne så likgiltigt och intresselöst.

— Det är något som du grubblar öfver, sade Maria en dag, då hon var på besök. Du måste säga mig hvad det är.

Klara smålog förströdd och halft förlägen.

— Jag försäkrar, att det inte är någonting, sade hon.

— Men det är det bestämdt, vidhöll Maria. Du måste säga det åt mig.

Klara rodnade.

— Se så, tala om det nu bara, fortfor Maria skrattande.

Klara svarade ingenting, utan föll henne gråtande om halsen.

Hon skulle så gerna talat om för henne, hur hon ej kunde få löjtnant Holmstrand ur sina tankar

allt från första gången de talat med hvarandra på isen, hur hon längtade efter kärlek och hur han var föremålet för hennes vakna, ofta fantastiskt glödande drömmar, alltsedan han då kysste henne på handen. Men hon blygdes därför och ville ej att någon skulle ana det, ej ens han sjelf, före den dag då han skulle komma och be om hennes kärlek, och hon var viss på, att han skulle göra det. Han hade väl aldrig talat med henne om kärlek, men hans ord hade varit så ömma, hans blickar och handtryckningar så varma, att de ej kunde ljuga. Det var denna längtan, dessa drömmar och tankar, som gjorde det omöjligt för henne att syssla med något annat, men hon skulle förgåtts af blygsel, om någon hade haft en aning derom.

Maria tog helt förskräckt henne i sina armar och sade:

— Men hvad går åt dig, Klara, du är säkert sjuk. Du måste gå till en läkare.

— Det är ingenting, sade hon. Jag har bara en så underlig tryckning på hjessan, som jag redan i par år då och då har känt.

— Det kommer deraf, att du inte har någon sysselsättning, sade Maria då. Genom att du sitter

här inne hela dagen och ingenting gör, samlar sig bloden i hufvudet, det är hela saken. Det var mycket illa, att du har försummat att komma med i vår gymnastikförening. Då skulle du nog blifvit af med hufvudvärken.

— Det är så svårt, när jag har så lång väg att gå i mörkret. Och så var ju hela hösten så regnig, att jag redan därför inte kunde komma, sade Klara.

— Det går nu i alla fall inte an, att du går här och blir mjeltsjuk. Jag måste tänka ut något för dig, sade Maria då.

När Maria sedan efter en stund gick hem, mötte hon Karl som vände om och följde henne till staden. Hon började genast tala om Klara och de kommo efter mycket funderande öfverens, att Maria skulle tala med bankdirektören, att Klara skulle få komma på banken och hjälpa henne. Direktören, som var en vänlig och human man, skulle nog tillåta det, menade Maria.

Klara gick på eftermiddagen till skrinnskobanan och der råkade hon löjtnant Holmstrand. De spatserade tillsammans, men sedan började det snöga. Holmstrand bad då att få åka henne hem. De togo häst, och han satte sig bredvid henne i släden. Snön

låg mjuk på marken och stora, hvita flingor fylde luften. På gatorna körde slädarna i hastig fart nästan ljudlöst förbi hvarandra; endast bjellror och klockor pinglade.

Holmstrand talade värtaligt och varmt om vintern i norden och dess nöjen, om det egendomliga behaget af en dylik slädfärd på tumanhand, då snöfallet liksom svepte en slöja omkring dem och dolde dem för verdens blickar, och om sympatien som med outgrundliga band förenar människors hjertan från första ögonblick de mötas. Klara svarade blott med korta ord; det låg något så underbart lockande och fängslande i allt detta, att hon nästan var rädd, att ljudet af hennes röst skulle bryta förtrollningen.

När de kommo ut på chaussén, frågade Holmstrand om hon frös, och smög sin arm om hennes lif, liksom ville han värma henne. Hon hviskade ett knapt hörbart nej och försökte svagt göra sig lös, men han höll armen qvar, på samma gång fast slutet kring henne och ändock så lätt, nästan smeksamt. När de sedan stego af vid hennes trappa och han tog bort sin arm, kysste han henne passioneradt på kinden, och med ett hastigt adjö försvann hon genom dörren.

— Tusan så stilig flicka! mumlade Holmstrand, i det han satte sig upp i släden för att återvända till staden.

Klara var blossande röd, då hon med kappan på trädde in till modren. Hennes ögon strålade och hon andades lätt och djupt. En känsla af sällhet genomströmmade hela hennes väsende, kroppen smektes af en underbar värme, och hårfästet var fuktigt. Hon var så obeskrifligt lycklig och glad och skulle ändå ej för allt i världen velat låta någon ana det. På modrens fråga, om hon gått häftigt, eftersom hon var så varm, svarade hon att vädret var så utomordentligt vackert, och gick med detsamma och hängde hatt och kappa i tamburen. För att undvika vidare frågor, satte hon sig sedan vid pianot och spelade igenom alla de stycken, hon kunde utantill.

En vecka derefter var det maskerad i studenthuset. Holmstrand hade bjudit Klara, men hon kunde ej gå dit, emedan hon hade råkat ådraga sig en förkylning. Det var så mycket mer ledsamt, som hon redan gjort i ordning en dominokostym. Men hon var litet febril, och läkaren hade sagt, att hon ej fick gå ut. Maria och Karl voro deremot på maskerad. Karl hörde till maskeradbestyrelsen och skulle,

sedan han följt Maria hem, stanna i studenthuset till långt in på morgonen.

Hela qvällen hade Klara en obeskriflig oro, och hur det var, så beslöt hon i samråd med modren, att hon senare på aftonen skulle fara upp på en stund. Klockan var redan nära tolf, när hon i sin svarta domino blandade sig i trängseln bland de till nära ett tusental uppgående maskerna.

Det var ett sorl och ett brokigt virrvarr, så att hon till en början kände sig helt bortkommen. En omaskerad herre sade henne några artigheter och frågade, om han fick bjuda henne sin arm. Hon emottog anbudet och bad honom föra sig några slag genom salen. Det var svårt att komma fram, men så mycket bättre tid hade hon att söka rätt på Holmstrand. Som militär fick han ej maskera sig, och därför skulle han nog vara lätt att finna. Måne han skulle känna igen henne, ifall hon tilltalade honom, äfven om hon förstälde sin röst? Han hade ju ingen aning om att hon var här. Hvad skulle hon säga honom? Det visste hon inte; hon ville blott taga hans arm, trycka sig nära till honom och än en gång erfara denna underbara känsla af lycka, som smög sig värmande genom hela hennes väsende,

då hon åkte med hans arm kring sitt lif och han kysste henne på kinden.

De hade två gånger gått genom salen, utan att hon fann honom. De hade stannat vid bufetten och druckit champagne, hon kände hur hennes kavaljer med en viss närgången förtrolighet tryckte hennes arm och tog hennes hand i sin, hon hade en halfklar förnimmelse af att han hviskade ord i hennes öra, som borde djupt såra henne — men allt försjönk för henne som i en aflägsen dimma, under det hennes ögon bland dessa tusende skämtande, skratande, gycklande, dansande och drickande menniskor sökte blott, en enda. Väl såg hon Karl och Maria. De gingo förtroligt arm i arm med aftagna masker. Hvad de sågo glada och lyckliga ut!

Hon lät föra sig upp i öfre våningen. Man dansade i musiksalen. Klara stannade i dörren och öfverfor salen med en hastig blick. Han var ej der. I ett af sidorummen var en berså af orangeriväxter anordnad. Hon föreslog att de skulle gå der förbi. De gjorde det, så godt trängseln tillät. Derinne satt löjtnant Holmstrand i liflig konversation med en elegant klädd blomsterflicka med smärt lif, bara armar, uringad klädning och långa mörka lockar.

— Jaså, vackra mask, sitter du allt ännu här med din löjtnant! skämtade Klaras kavaljer.

— Inte skulle jag bry mig om att sitta med dig så länge, det kan du vara säker på! svarade blomsterflickan och viftade behagsjukt med sin svanduskantade solfjäder.

— Ja, militärer ha alltid varit din svaga sida, fortfor kavaljeren.

— Jag bryr mig inte om andra militärer, än min lilla löjtnant, skrattade blomsterflickan och lutade sig kokett mot hans axel.

Dessa repliker vexlades lätt och elegant i förbigående.

— Hvem var den unga damen? hviskade Klara knapt hörbart, då de fortsatte sin promenad.

— Det var en bufettfröken, lilla Svea, svarade kavaljeren.

— Tack nu! Jag har mina bekanta här i närheten och skall gå till dem, sade Klara hastigt och släpte hans arm.

— Skola vi skiljas så snart? frågade han med en öm min och tryckte hennes hand.

— Ja, jag måste . . . •

— Men vi kunna väl träffas senare? Har ni någon som följer er hem?

— Ja . . . men jag måste gå nu. Der stå de mina.

Hon nickade åt en grupp masker, hvilka sutto kring ett bord och åto à la glace. Kavaljeren bugade sig och sade i det han gick:

— Jag hoppas att vi råkas ännu en gång i afton.

Klara blandade sig nu i hopen af maskerna, utan att ett ögonblick förlora Holmstrand och blomsterflickan ur sigte. Då de stego upp, följde hon dem så nära, att hon flere gånger i trängseln trycktes emot honom. De drogo sig åt bufetten och Holmstrand bestälde två glas champagne, samt straxt derpå två till. Sedan bjöd han åter armen åt blomsterflickan, förde henne ut i tamburen, hjälpte öfverplaggen på och höll fram ett par eleganta skinnkängor, i hvilka hon stack ner sina i ljusröda sidenskor klädda fötter. Sedan svepte han en mjuk, hvit schal kring hennes hufvud och de mörka lockarne, tog sin öfverrock på och följde henne genom vestibulen, hvarvid hon fortfarande behöll den svarta sidenmasken för ansigtet.

Klara kunde ej riktigt fatta, hvad som försiggick inom henne. Blodet steg henne åt hufvudet, det susade för öronen och hon var som bedöfvad. Hon

sökte sina öfverplagg, tog i feberaktig brådska på sig och skyndade efter dem. När hon kom ut på trappan, höll löjtnanten just på att hjälpa sin dam upp i en hyrkusksläde, hvarefter han sjelf satte sig upp, slog sin arm kring hennes lif och sade några ord åt kusken, då denne böjde sig in öfver släden för att fästa fotmanteln. Sedan bar det af i raskt traf utåt chaussén. Klara sprang upp i en annan släde och lät köra åt samma håll. Det gick, så att snön yrde, men alltid voro de andra så långt framför, att de blott syntes som en ilande skugga, då hon lutade sig åt sidan för att se förbi kuskens breda rygg. Den främre släden saktade slutligen sin fart och i nästa ögonblick vek den in till värdshuset Hesperia, der det ännu lyste eld i några fönster. Klara lät hästen hålla vid porten. Hon såg från släden, der hon satt, två gestalter afteckna sig mot värdshusets hvita dörr. Dörren var stängd, men efter en kort stunds väntan öppnades den och ett klart ljussken föll på trappan och snön. Gestalterna försvunno, dörren stängdes, och allt blef åter mörkt.

Klara betalade hyrkusken och började till fots vandra hemåt. Hon gick som en sömngångerska, utan att kunna tänka någon redig tanke; det var

blott allt så tungt, så förfärligt tungt. Slutligen brast hon i gråt och grät så att hon skakade.

När hon kom hem, satte hon sig på trappan för att vänta till dess han skulle fara tillbaka till staden; hon ville se, hur länge han skulle dröja der — der med henne — åh hur kunde han! Hon fylldes af vämjelse, afsky och vrede, hon skulle velat fly långt bort, men det var som om en osynlig magt fjättrat henne och tvungit henne att oafåtligt stirra åt det håll, der värdshuset låg. En lång stund satt hon så; sedan steg hon upp och gick längs landsvägen, af och an, då och då gråtande i våldsamma snyftningar. När hon blef trött att gå, satte hon sig på en sten ett stycke från vägen. Hon skakade af köld, hennes hjerna brände, hennes tankar voro orediga.

Då Klara ej kom hem, började modren, som suttit uppe och väntat på henne, blifva orolig. Hade det kanske händt henne någon olycka, eftersom hon dröjde så? Hon tog en duk på hufvudet och kappan på axlarna, gick ut på trappan och såg åt staden till. Men ingenting syntes. Allt var tomt och tyst. Hon gick in igen, men oron ville ej lemna henne. Klockan var öfver fyra. Maskeraden måste för länge sedan varit slut. Klara hade varit så förströdd och

underlig de senaste dagarna -- och nu särskildt i qväll.

Hon kände sig plötsligen gripen af en oförklarlig ångest. Brunnen på gården! Tänk om Klara — Åh, det kunde ju inte vara möjligt! — Men kanske ändå! Hon tog åter på sig och gick till brunnen. Hon såg forskande ned i vattnet, som låg der svart och glänsande, men ingenting syntes! Då satte hon sig på det snöiga brunslocket, trött och med förtviflan i hjertat. Det var så mörkt och hemskt. Att Karl också dröjde så länge!

Hon skulle velat ropa, men hon vågade det ej för grannarnas skull. Hon satt blott och stirrade utåt landsvägen, spanande, väntande och djupt bekymrad. Och derunder stego bilder från hennes förflutna lif upp i hennes inre, bilder från hennes glada, sorgfria ungdom, från de första lyckliga åren som gift, då barnen voro små och allt var så soligt och fullt af förhoppningar.

Det lyckliga hemmet var skingradt som agnar för höstvinden och hon satt der på den isiga bruns-kanten fattig och ensam i den gråkalla vinternatten, med hjertat fullt af ångest för sitt barn.

Der rörde sig något på landsvägen, tyckte hon. Hon skyndade ned; kanske var det Klara. Ingenting syntes. Det var helt visst blott yrsnön, som rördes upp af vinden. Hon gick ännu ett litet stycke. Var det inte Klara som satt der bredvid vägen?

— Klara, är det du? ropade hon ängslig.

Gestalten rörde på sig och steg långsamt upp. Det var Klara. Hon kom vacklande emot modren.

— Gud bevara, hur är det med dig, min flicka? Hvarför sitter du här ute? Kom hem nu med mig, sade modren och tog henne under armen.

— Ja, hem! Jag är så sjuk, sade Klara matt, och hennes kropp darrade.

Till ytterlighet uppskrämd förde modren henne hem och hjälpte henne till sängs. Hon föll genast i en dvallik söm, under hvilken den ena frossbrytningen efter den andra riste hennes leder. Kinderna glödde och andedräkten var tung.

Modren väckte gamla Maja som sof i köket, och de sutto båda hela natten vid Klaras säng, ända tills ljuset brann i pipen och det började dagas. Då öfvertalade Maja öfverstinnan att lägga sig. Sjelf gick hon i köket efter sin stickstrumpa och satte sig på en stol vid sängfötterna.

Följande dag var Klara svårt sjuk. Hon låg utan att röra sig och såg stelt ut i rummet. Karl hade varit efter läkaren. Denne hade lofvat komma på förmiddagen och man väntade honom nu med otårlighet. Blek och förgråten gick modren allt efter litet till Klaras säng, böjde sig ned och försökte tilltala henne, men fick intet svar. Karl satt på sängkanten och höll systemns hand i sin, då och då utbytande ängsliga blickar med modren.

Slutligen stannade en släde vid trappan, och steg hördes i farstun. Det var läkaren som kom. Karl gick emot honom och omtalade hvad som hade händt, hvarefter läkaren gick in till den sjuka.

Han kände henne på pulsen.

Beröringen af den främmande handen verkade oroligt på Klara. Hon vände på hufvudet och såg på läkaren.

— Känner fröken igen mig? frågade denne.

— Jo, du är den onde, svarade hon.

Något vidare fick läkaren henne ej att säga. Han skulle komma åter följande dag. Hon hade stark feber, sade han och lofvade sända en diakonissa att vårda henne. Om febern gick upp till fyrtio grader, skulle det genast sändas bud efter honom.

Läkaren gick, och med ångestfull förtviflan stodo modren och Karl vid den sjukas säng. Hon andades tungt, munnen var hårdt hopknipen, ögonen öppna och stela. Så låg hon hela förmiddagen utan att röra sig. Strax på eftermiddagen kom diakonissan, en medelålders qvinna med vänliga anletsdrag. När hon i sin svarta klädning och hvita hufvudbonad stilla och ljudlöst trädde in i den sjukas rum, vexlade modren och Karl ett smärtsamt talande ögonkast. De erforo båda vid hennes åsyn en känsla, som om allt nu var hopplöst slut och förintelsen nalkades för att kräfvä sitt byte.

Modren och Karl vakade hela natten. Ingen förändring hade inträdt med den sjuka. Den förfärliga, hemska stelheten hade ej lemnat henne och hon tycktes ej känna igen någon eller uppfatta ljudet af deras röster, då de talade till henne. Diakonissan satt vid hennes hufvudgärd och läste i en bönbok. Karl härdade ej ut att se det; det var som hade hon läst för ett lik, tyckte han.

De sutto sedan båda, han och modren, i rummet utanför, ängsligt lyssnande och samtalande i hviskande ton. Det var en natt, hvars långa timmar aldrig ville taga slut. Skakade af frossrysningar i

det kyliga rummet gingo de slutligen till hvila, då det började dagas och oljan i lampan tog slut. Karl hemtade sitt täcke och svepte det öfver modren, som lagt sig fullklädd på soffan; sjelf lade han sig äfven fullklädd i sin säng och drog sin nattrock öfver sig för att få varmt.

Följande dag medförde ingen bättring och den nästa ej heller. Klara steg visserligen upp och lät kläda på sig, men var som en viljelös automat; blicken hade samma hemska, slöa stelhet, och kroppen var som förlamad. Läkaren förklarade nu, att hon var sinnesrubbad och att det var bäst att flytta henne till Lappviks sjukhus, der han skulle bestyra om plats. Han gaf föga hopp. Det hade legat och grott hos henne sannolikt länge nog, sade han, och kom nu till utbrott genom själsskakningen i förening med den häftiga förkylningen. Det var nödvändigt att hon så fort som möjligt kom under ordentlig vård. Helst borde hon föras ännu samma dag. Karl gick ut och bestyrde om hyrvagn till qvällen, då Klara skulle föras bort, och skyndade sig sedan åter hem för att vara till hands, om något skulle behövas. Klara hade under tiden haft ett

våldsamt krampanfall och låg nu utmattad och med slutna ögon.

Klockan nio på aftonen kom gamla Maja och hviskade åt Karl, att hyrvagnen stod vid trappan. Klara lät utan motstånd kläda på sig, och utan motstånd tog hon de första stegen öfver golfvet. Men när hon, ledd på ena sidan af diakonissan och på den andra af Karl, kom till dörren, fattade hon med båda händerna i dörrposten och ville ej följa längre. Med vänlig varsamhet lösgjorde Karl hennes händer, men när de kommo till tamburdörren, gjorde hon åter motstånd, böjde hufvudet bakåt, såg förvirradt omkring sig och sade klagande:

— Nej . . . nej . . .

Ljusskenet från tamburlampan föll på hennes ansigte. Det var förfärande blekt och lidande. Näsvingarne voro tunna och skälfvande, ögonen stora och stela.

— Nej . . . nej . . . jag vill inte . . . låt mig vara . . . mamma! . . .

Stora tårar runno utför Karls kinder och hans händer darrade, då han med mildt våld löste hennes kring dörrposten hårdt tryckta fingrar.

— Kom nu, Klara, det är jag, sade Karl. Du har ju alltid haft förtroende till mig. Nog vet du

att jag inte vill göra dig illa . . . Kom nu med mig . . . vi skola fara till Maria . . .

Hon släppte sitt tag och lät föra sig ut i farstun. Skrämd af mörkret, tryckte hon sig närmare Karl liksom för att söka skydd. Så följde hon utan motstånd ned på gården, men då hon skulle upp i vagnen, stretade hon åter emot. Då satte sig Karl först upp, och nu var det som om hennes fruktan försvunnit. När hon väl var i vagnen, satte sig diakonissan på hennes andra sida och svepte en sjal kring hennes axlar. Maja, som följt dem ut, stängde vagnsdörren och sade åt kusken:

— Kör nu?

— Hvart skall jag köra?

— Till Lappviken.

Kusken klatschade på hästarna och vagnen rullade af.

Karl satt med armen kring Klaras lif, i ständig fruktan att hon ännu skulle börja göra motstånd och blifva våldsam. Men hon satt tyst och såg ut genom vagnsfönstren. Det var mörkt, och de glesa lyktorna på de ensliga gator, längs hvilka färden gick, skymtade fram och försvunno som irrbloss. Hvad den sorgliga färden var lång; skulle de ej snart

vara framme! Vagnen lemnade en gata och vek in på en annan, men allt syntes ännu husrader på båda sidor. Efter ännu en vikning kring ett hörn försvunno byggnaderna på venster hand. De voro nu på den långa, dystra Lappviksgatan.

När de kört ännu en stund, såg Karl begravningsplatsens grafvårdar och kors börja skymta fram. Vägen gick tätt vid den låga kyrkogårdsmuren. Om Klara såg grafvårdarna och anade, hvart de foro! Den tanken kom öfver honom som en blix, och han drog sjalen öfver hennes och sitt bufvud. Hon ryckte till och slog båda armarna hårdt kring honom. Gud, att de ej redan voro framme! Genom springan, som sjalen lemnade öppen, såg han diakonissans bleka ansigte med det hvita hucket, och tätt förbi skymtade genom vagnsfönstret grafvård vid grafvård fram mellan kyrkogårdens drifvor och träd. Han kunde ej se det, det var allt så hemskt och fasaväckande. Han slöt ögonen och vände hufvudet bort.

Äntligen stannade vagnen. En tung jernport öppnades — vagnen ryckte åter till och nu körde den in på gården till dårhuset och stannade innerst i vinkeln, der de två höga stenhusflyglarna förenas.

Klara lät utan motstånd hjelpa sig ur vagnen. De finga stå derute en stund, innan dörren öppnades. Gården var mörk, men en lykta brann öfver ingången. Det fladdrande sken, den spred på väggen, föreföll spöklikt och hemskt. Det var som förde det en ständig, ångestfull kamp med mörkret och skuggorna, hvilka hotade att rusa öfver och döda det, hvarje gång vinden rörde vid lågan. Karl tryckte sin arm hårdare kring Klara. Hvarför kunde han ej vända om med henne från detta förfärliga hus!

Nu öppnades dörren och ett vänligt äldre fruntimmer bad dem stiga in. De kommo till ett temligen stort rum, derifrån en lång korridor började, med dörrar på hvardera sidan. Tvenne sköterskor togo hand om Klara, och utan att han vågade taga afsked, såg han hur de sakta förde henne bort längs den med en mjuk matta belagda, svagt upplysta korridoren.

Det var dödstyst i huset; endast från en af cellerna längst borta hördes svagt och dämpadt ett underligt skratt.

Med djupt nedböjdt hufvud och ögonen fulla af tårar satt Karl åter i vagnen, tillbakalutad mot sitt

hörn. I andra hörnet såg han diakonissans bleka ansigte och hvita huckle. Och åter skymtade den långa raden af grafvårdar och kors förbi vangsfönstret, gatlyktor blänkte fram och försvunno, i hörnet vid Henriksgatan saktades farten, för att undvika sammanstötning med den från teatern i täta rader åkande publiken, och slutligen stannade vagnen åter vid hans hem. Gamla Maja öppnade snyftande dörren, och modren, som under hans frånvaro lik en vålnad gått genom rummen, kom bruten och gråtande mot honom.

— Mamma, mamma! sade han och slöt henne i sina armar. Kanske hade vi kunnat visa henne ännu mera kärlek och vänlighet, om vi haft en aning om detta!

— Du har ingenting att förebrå dig, käre Karl! snyftade modren. Du var alltid en god bror för henne. Och också jag har försökt göra hvad jag kunnat.

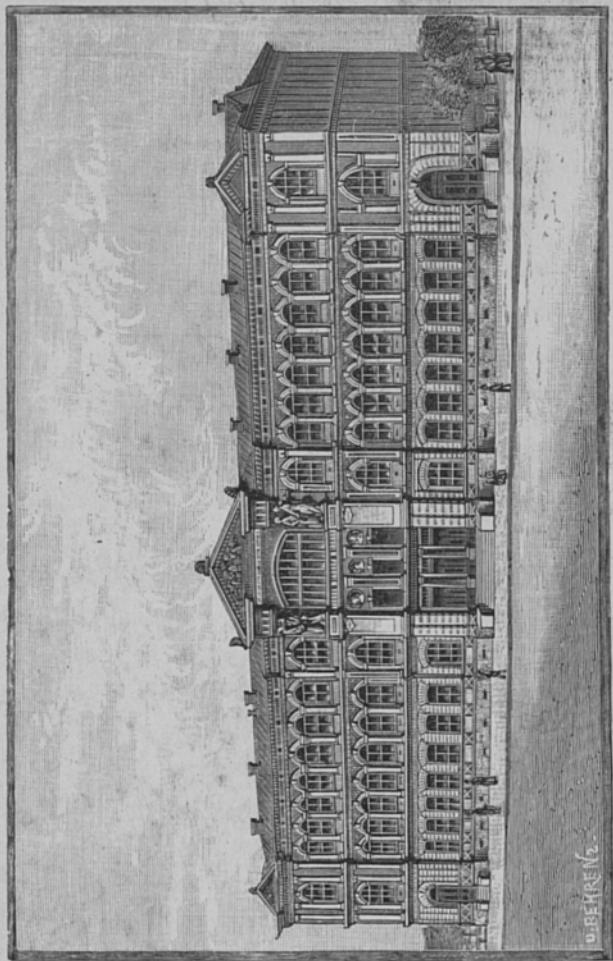

Våra nya palats.

Det är ej alla drömmar, hvilka förrinna som strömmar, ej alla luftslott upplösa sig till intet inför verklighetens praktiska kraf.

Det var en gång, då drömmarna om en sjelfständig finsk konst ansågos på sin höjd värda ett vänligt leende, och då talet om ett finskt konstmuseum, väckt af „den store svärmaren“ Fredrik Cygnæus, betraktades som ett luftslott, framtrolladt minst ett sekel för tidigt. Nu är både det ena och det andra en verklighet.

ATHENAEUM.

„Ateneum“, byggt af staten åt konstföreningen och konstflitsföreningen för deras samlingar och skolor, står i sin prakt vid jernvägstorget som ett vittnesbörd om den vakna och ungdomskraftiga kulturperiod, i hvilken vårt land nu befinner sig. Det är tillika ett framtidslöfte; den finska konsten, såväl den fritt skapande, som den på slöjden tillämpade, skola ej mer sakna ett hem i Finland, hvilka oblida öden än må möta. Det kan komma bekymmerfulla tider, då äfven konsten får känna motgångarnas tyngd, men i detta dess värnade hem skall den hafva en tillflykt och ett stöd, till dess bättre tider åter randas.

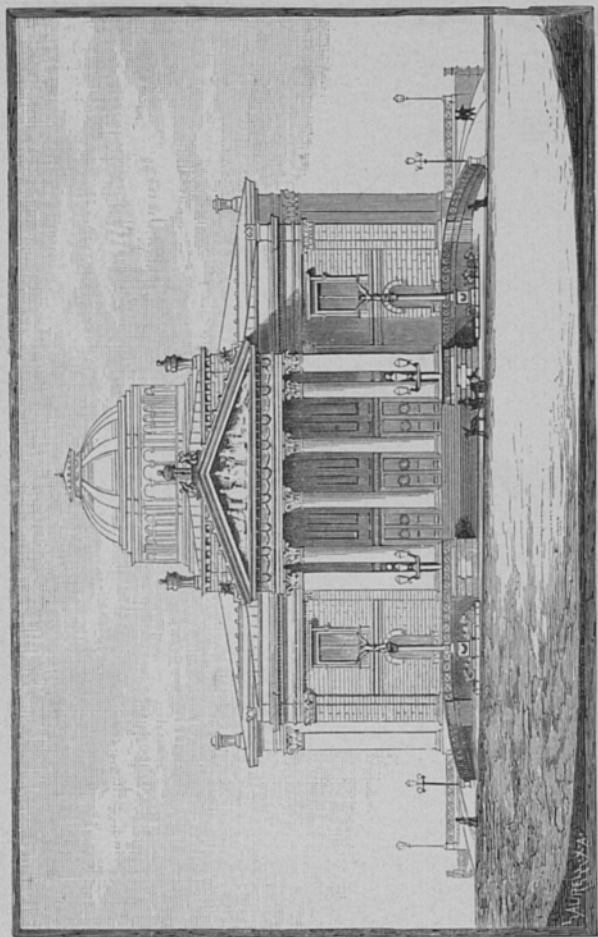
Det finnes väl ingen för det allmänna intresserad helsingforsare, som ej med egna ögon tagit husets både yttre och inre i betraktande. För denna kalenders läsare i landsorten skall den här meddelade bilden gifva ett ungefärligt begrepp om det ståtliga huset, sådant det tager sig ut från jernvägstorget. Som bekant äro ritningarna till byggnaden uppgjorda af den framstående arkitekten *Th. Höijer*.

Ett annat palats, som till yttre utseende skall komma att täfla med, kanske öfverflygla detta konstens hem, är det blifvande ständerhuset, hvilket skall

uppföras på kvarteret midt emot bankhuset och med detta samt postverkets och statsarkivets byggnader komma att bilda en storartad ensemble kring en torglik utvidgning af Nikolaigatan. Bland de till täflan lemnade ritningarna gåfvos företrädet åt de, hvilka voro utförda af arkitekten *K. G. Nyström* och hvilka här meddelas i afbildning. Herr Nyström har med aktningsfull och aktningsvärd pietet sökt så vidt möjligt följa sin lärares, aflidne *F. A. Sjöströms* magnifika ritning till det ständerhus, som var afsedt att byggas på Ulrikasborgs bergen.

X.

STÄNDERHUSET. (Alternativt förslag).

„Begåfvade idioter“.

(Ett besök hos d:r J. H. Fabre.)

Begåfvade idioter! Hvilken paradox!

Och dock gifves det sådana.

Men begåfning är, lika litet som idiotism,

visst icke vårt släktes uteslutande tillhörig-

het. Och om dessa egenskaper sällan eller aldrig trifvas tillsammans i en mänsklig hjärna, så är därmed ingalunda utesluten möjligheten att varelser kunna finnas, så inrättade att inom dem ett sådant

samboende af den beundransvärdaste begåfning och den största stupiditet till och med hör till det normala.

Men sant är att vi få aflägsna oss tämligen långt från allt hvad mänskliga förhållanden heter, för att träffa på dylika fall.

Vi måste lära känna varelser af en helt annan typ än vår egen, så olika oss att de hafva sitt kött, där vi hafva vår benbyggnad, och sitt skelett, där våra muskler sitta. Då de till denna grad afvika från oss i fysiskt hänseende, bör det väl ej förefalla så underligt om vi hos dem få bevitna äfven psykiska företeelser, hvilka måste synas oss en smula främmande.

Behagar läsaren följa med till en af södra Frankrikes slätter? Det är här den första bekantskapen formerades med några af dessa „begåfvade idioter.“

Se här slår en liten stekel ned i sanden — en insekt med fyra tunna vingar samt en i midten starkt hopsnörd och i spetsen med en hvass giftig gadd försedd kropp. I munnen bär han en död fluga. Han lägger denna ned bredvid sig. Därpå börjar han med framfötterna ifrigt gräfva i marken. Inom kort har

han krupit ett godt stycke ned. Han kommer nu åter upp, fattar ånyo tag i flugan, för henne ned i hålet och kommer därpå igen i dagen samt börjar med benen tillsopa hålans mynning, så noga att ingenting skiljer denna från den omgifvande marken.

Hvilken idé hade väl stekeln med att på detta sätt begrafva en fluga?

Vi dröja på samma plats, där vi förut sågo stekeln gräfvad ned flugan, i det vi under par tre minuter fundera öfver meningen med denna begrafning; då — se der kommer han åter, stekeln, med en ny fluga infinner han sig på alldeles samma ställe och begynner alldeles samma process!

Det är ett stycke utanför Sérignan, vi befinna oss. Därborta ligger en gubbe på marken och gräver med något verktyg däri. Hvad kan han väl söka på det torra sandfältet?

Vår nyfikenhet är väckt och vi besluta oss att våga en fråga.

Vi nalkas och finna strax af de attiraljer, som ligga bredvid honom, att det är en naturforskare. Tänk om han kunde gifva oss lösningen af det problem, som helt nyss brydde vår hjärna.

Vi presentera oss.

Ur sin stora annotationsbok, som ligger uppslagen bredvid honom på marken, letar han fram ett visitkort och räcker oss det med ett förbindligt leende.

Vi läsa:

J. H. FABRE,
docteur ès sciences.

Och efter en stunds samspråk om ditt och datt komma vi fram med den fråga, som låg oss i hågen.

En bättre undervisare kunde vi aldrig få.

Omkring fyratio år har han egnat åt studiet af alla dessa små insekters lif — detta fingo vi sedan erfara, äfvensom att han redan utgifvit tre digra band, rika på de intressantaste iakttagelser och frukten af en flit och enträgenhet, som man måste med beundran böja sig för, och hvilka band sedermera mången gång i hemmet utgjort vår käraste läsning.

Se här i korthet hvad M. Fabre berättade oss om stekeln med flugan.

Denna stekels vetenskapliga namn är *Bembex*. Han gräfver enkla hålor i lös sand samt nedlägger ett ägg i hvarje håla, hvarpå han åter täcker den på sätt vi sågo, så att intet yttre förmår tillkännage dess tillvaro. På omkring tio olika ställen grävas dylika hålor, ty ungefär lika många ägg lägger ste-

keln. Ägget utkläckes inom en kort tid och en ung larv finnes nu i stället i hålan. Nu infinner sig stekeln ånyo till dessa sina tio hålör, den ena efter den andra, för att mata sina ungar.

Huru vet han väl, fråga vi, att larven just nu är utkläckt?

Den frågan har jag gjort mig tusende gånger själf, genmäler M. Fabre, och aldrig funnit något svar, utom det att hans instinkt säger honom det. Jag vet att man i våra dagar icke mycket håller på instinkten, men jag finner ingen annan utväg än att för min del tro på en dylik ändamålsenligt drifvande makt inom djuret, som, detsamma omedvetet, styr alla dess handlingar.

Vi äro alltför moderna för att sluta oss till hans uppfattning och förbehålla oss att själfva med tiden få närmare öfverlägga om ämnet. Nu vilja vi lära känna fakta och dem vet nog M. Fabre att gifva oss.

Men huru kan *Bembex* väl återfinna sina hålör, då ingenting i det yttre tillkännagifver deras tillvaro och huru ofta besöker han dem? frågar en af oss.

Hans tio larver, hvilka bo i hvar sin håla, ofta på icke så litet afstånd från hvarandra, lefva alla

omkring femton dagar, svarar oss M. Fabre, och en enda larv förmår förtära ända till sextio flugor. Hvarje håla måste således stekeln besöka omkring sextio gånger, ty larverna behöfva färskt rof och döda flugor torka snart, så att flera i allmänhet icke på en gång kunna insättas i hålan. Åtminstone gör stekeln detta endast under fuktig väderlek.

Hvilket förutseende!, utbrister en af oss.

Instinkt!, säger M. Fabre.

Vi vilja ej stöta honom, utan fortsätta våra reflexioner.

Huru kan Bembex finna sina hålor, då ingenting i det yttre tillkännagifver deras tillvaro?, upprepa vi åter.

Då han så ofta besöker dem lär han sig väl att noga och till minsta sandkorn känna lokaliteten?, invänder någon.

Men han får till svar: stekeln känner redan från första gången stället, eller rättare: redan andra gången, han slår ned därpå, gör han det utan all tvekan midt på den plats, där den osynliga mynningen till larvhålan finnes.

Det måste ändock vara ett utmärkt godt lokalminne, en ofantligt skarp syn och en blick för alla enskildheter i omgifningen!

Intet mindre än det, genmäler oss M. Fabre. Jag har alldeles förändrat terrängen ofvanför ingången, betäckt den med söndersmuladt trä, med småsten eller slutligen med en enda sten, stor som flata handen. Och ändock slog stekeln ned t. ex. på den stora stenen just på den punkt, som befann sig midt öfver ingången till den underliggande larvhålan.

Nu har jag det! utropar en af oss. Det är stekelns lukt, som vägleder honom. Lukten af larven är alldeles specifik och det är denna lukt, som är för *stekelns* luktsinne så stark att den underrättar honom då larven utkläckts (ty ägget luktar antagligen icke) och som tillika visar hvar larven finnes.

Godt och väl, svarar oss naturforskaren. Men jag har betäckt mynningen med spillning och i ether dränkt mossa och ändå har stekeln infunnit sig och med flugan krupit in till sin larv genom dessa obstakel. Och dessutom, tillägger han, här på fältet förse hundrade *Bembex* sina larvhålor med flugor. Icke vill väl min herre antaga att hvarje honas larv skulle hafva en specifik lukt för henne, som läte henne igenkänna den skildt från de andra honornas?

Vårt förstånd står stilla.

Det är instinkten, som leder djuret, säger M. Fabre åter.

Eller ock ett för oss alldeles främmande och okänt sinne, genmäla vi.

Men åtminstone den omständigheten att stekeln blott under fuktig väderlek i larvhålan inför mer än en fluga, att han förstår att de under torra och varma dagar skulle hinna torka eller ruttna, förrän larven hinner förtära dem, åtminstone detta kan dock ej vara ren instinkt, utan reflexion hos stekeln, återtager den af oss, som redan betecknat detta såsom förutseende. Och han vänder sig mot oss andra, för att höra vår tanke; frågan hade sysselsatt honom hela tiden och han kunde ej mer afhållas ens af hänsyn för gubben Fabre, hvilken han först fruktat stöta, då denne med sådan envis bestämdhet utropat sitt: instinkt!

Åh, min herre, infaller Fabre, stekeln har mycket mera förutseende, än så. Till en början, då larven är liten, förser han honom nemligen endast med helt små flugarter, ty större arter skulle ruttna, innan larven hunne förtära dem. Detta är ett förutseende, jag medgifver det, men det är instinktens omedvetna och oreflekterade förutseende.

Ja väl, invända vi, men det beror på hvad man förstår med begreppet instinkt.

Låt oss icke vidare disputeras därom. Jag hör af öfvertygelse till den gamla skolan, säger M. Fabre, jag vet väl att man i dag vill tolka instinkten såsom en under generationer förvärfvad, i arf gången och yttermera förökad, slutligen oreflekterad erfarenhet, men mina undersökningar hafva lärt mig att t. ex. dessa steklar icke äro förmögna att göra några erfarenheter alls, att de i detta afseende äro kompletta idioter. Hvarföre skulle då deras fäder hafva varit desto snillrikare och förståndigare?

Se här det färskaste exemplet därpå, återtager han. Det är just i dag, som jag funnit det. En af dessa förutseende *Bembex*, en af dessa genier, som med ett sådant oerhördt minne och ett så omutligt lokalsinne återfinner sin larvhåla, igenkänner den icke mera blott för det att jag öppnat och rubbat mynningen medan stekeln var borta. Han slår visserligen ned just där ingången var belägen, men han igenkänner icke hålan blott därför att mynningen skuffats en smula åt sidan. Efter en stund går han visserligen liksom af nyfikenhet ned, men trampar obarmhertigt på larven och återvänder, utan att införa

någon fluga, men för att för alltid flyga sin kos och låta bo och larv gå till spillo. Hade han haft en gnista individuel reflexion, så hade han undersökt hålan, sett om larven låg orörd och oskadad samt sedan börjat reparera ingången.

Men tänk, infaller en af oss, om han fruktade att larven blifvit på något sätt fördärfvad af den, som förstört ingången, eller anstucken af parasiter medan hålan stod obetäckt? Kanske blef stekeln dessutom så förskräckt att han därför flydde och ej mer vågade infinna sig?

Åh, jag känner mina idioter, genmäler M. Fabre. Här huserar i närheten en annan stekel, det är en *sphex flavipennis*. Han förser sina jordhålör med syrsor. Och han är lika lärd som den lärdaste insektanatomen eller fysiologen. Utan att någonsin hafva gjort några experiment i den vägen, förstår han mycket väl den svåra konsten att förlama sitt rof, så att dess rörelser upphöra, men lifvet dock fortfar i veckor att vegetera. Äfven hans larv måste nämligen hafva färsk föda. Men han förser icke honom dagligen med mat, såsom *Bembex*. Tvärtom inlägger han först i hålan det för larven erforderliga antalet syrsor och därefter ägget, hvarpå han för alltid sluter

hålan. Men rofvet är, såsom sagdt, icke dödt, endast förlamadt. Och förlamningen åstadkommer han därigenom att han med ett styng af sin gadd genomstinger hvarje af de stora nervcentra i mellankroppen, hvilka förmedla extremiteternas rörelser. På stynget följer ögonblickligen förlamningen.

M. Fabre ser på oss med ett litet ironiskt leende och frågar därefter:

Kunskapen om nervcentras läge och kunskapen om att ett styng i dem kan åstadkomma förlamning, dessa anatomens och fysiologens hemligheter, hafva väl äfven de förvärfvats af steklarne så småningom under loppet af generationer? Det värsta är, tillägger han, att om icke redan den första stekel af denna art hade vetat att sticka rätt, så skulle han antingen hafva blifvit ihjälbiten af den starka syrsan eller, om han äfven undsluppit, så hade han dock icke kunnat förse sin larv med lämpligt byte och då hade dock hans afkomma förintats. Den som kan, må förklara saken annorlunda än jag, men jag säger tillsvidare att det är instinkten i gammaldags mening, denna blinda men ändamålsenliga naturdrift, som visar *Sphex* det ofvan omtalade sättet att förse sin larv med alltid färsk föda.

Gåtan synes äfven oss i högsta grad svårlöst, men vi, som icke ständigt bära ett dylikt instrument till hands, hafva icke så lätt att föreställa oss de vanor, som kunna utveckla sig hos djur, hvilka ega en sådan gadd, i form af en integrerande del af sin egen kropp. Detta är allt hvad som torde kunna sägas om denna egendomliga företeelse.

Mén, infaller Fabre, likasom *Bembex* är också *Sphex* särdeles förutseende och denna stekels kunskaper inskränka sig ingalunda blott till de ofvan nämnda anatomiskt-fysiologiska. Han vet till och med på förhand på munsbiten beräkna huru mycken näring som erfordras för larverna; i en del hålör läggas fyra, i andra blott två syrsor, allt efter som en hona eller en hane skall lemna boet. Och detta kallar jag då åtminstone instinkt, ty ingen erfarenhet har väl kunnat undervisa stekeln härom?

Och för resten, fortsätter den intresserade berättaren, vill jag nu framhålla några exempel på huru föga reflexion äfven denna stekel besitter — det var ju dit, jag egentligen ville komma. Jag har flere gånger satt honom eller rättare en närstående art, *Sphex occitanica*, i detta afseende på prof. Denna förlamar blott en enda mycket stor gräshoppsart och

gräfver därpå en håla alldeles i närheten samt drager, sedan arbetet är fullbordadt, gräshoppan vid ena antennen ned i hålan. Medan stekeln gräfde hålan, passade jag på och bortklippte den nära till liggande gräshoppans antenner. Stekeln kommer upp, går fram till gräshoppan, undersöker dess hufvud, men eger icke förmåga af så mycken själfständig reflexion att han kunde hitta på att från ett af gräshoppans framben draga henne ned i hålan. Han är uteslutande van att gripa i antennen och förmår ej finna en utväg, som dock ligger så nära till hands. Hvilken idiot!

Ett exempel till, taget från samma art, fortsätter M. Fabre, som nu engång rätt kommit i farten. Jag kom en gång till denna stekel, just då han höll på att sluta hålan, i hvilken gräshoppan var införd och ägget lagdt. Jag öppnade den, medan stekeln ett ögonblick var borta, och uttog rofvet med det därvid fästade ägget. Stekeln återvände, gick in i hålan, då han fann den öppen, dröjde där en stund samt återkom därpå, sedan han likväl helt säkert sett att den var tom. Men det oaktadt började han att med största omsorg tillsluta mynningen till den toma hålan, alldeles såsom om han där för väder och vind samt

för objudna gäster hade bevarat sin dyrbara afkomma. Hvilken tanklös enfald! Så handlar, mina herrar, den omutliga, omotståndliga naturdrift, man kallar instinkt, men ingalunda en fritt reflekterande varelse. Enligt den normala ordningen jagar denna stekel först sitt rof, lägger ett ägg och tillsluter hålan. Jagten var slut, rof och ägg hade jag tagit ut från cellen. Detta är likgiltigt för stekeln. Jagten var slut, ägget lagdt och nu följde i ordning boets tillslutande. Instinkten fordrar normalt denna ordning och den iaktogs äfven orubbligt af djuret, utan att detta i ett fall, sådant som det nyss omtalade, det ringaste inser gagnlösheten af sitt arbete.

Å ena sidan alltså, mina herrar, säger M. Fabre, en kunskap större än en lärd anatomi, en otrolig kunskap utan alla föregående studier, och å andra sidan en idiotism, öfverträffande en kretins!

Vi åhöra honom utan invändningar, ty dessa äro i sjelfva verket icke så alldeles lätta att göra, åtminstone icke på rak arm midt under ett med hela öfvertygelsens värme utfördt föredrag.

Men den gamla instinkt-teorins förkämpe är nu rätt i sitt esse. Han har ännu ej lust att sluta sina argument.

Låtom oss gå hit till stengärdet och jag skall för er upprepa några experiment, dem jag själf många gånger gjort. De skola bevisa eder huru dessa insekter, som utföra så underbara ting, då de stå under inflytande af sin instinkt, röja en likaså förvånansvärd stupiditet, så snart de tvingas att göra den ringaste förstånds operation.

Sen här, mina herrar, på knapt en fots afstånd från hvarandra stå två bon tillhöriga murarebiet, uppförda af ett egendomligt murbruk, förfärdigadt af sand och biets saliv. Där kommer egären till det ena boet!, utropar gubben och pekar ett stycke bort i rymden.

I ett nu tager han fram en liten låda, med penslar och olika färglösningar, försatta med gummi arabicum.

Biet kommer fram till boet och slår ned därpå samt utgjuter däri honing och pollen, skörden från sista utflykten. Men innan det hinner flyga vidare har M. Fabre på dess mellankropp märkt det med en högröd fläck.

Nå väl, farväl mitt bi!, säger M. Fabre, vi vilja invänta din kamrat. Hvem vet hvar och huru långt borta han håller hus!

Huru långt manne då dessa små djur flyga under sina arbetsfärder? Och huru hitta de hem? utbrister en af oss.

Åh, jag har engång fört bort dem just från detta samma ställe, genmäler Fabre, fört dem i en sluten mörk portör, som jag hela tiden rullade och svängde åt alla håll, för att betaga mina bin all känsla af den riktning, i hvilken de fördes, jag har fört dem fyra kilometer härifrån ooh släppt ut dem midt på gatan mellan två rader höga hus och dock — det varade blott helt kort tid innan de flesta af mina „märkta“ bin infunno sig det ena efter det andra i hemmet, där de iakttogos af min medhjälpare vid experimentet. Och flere af dem hade ännu därtill samlat honing under vägen!

Men hvilket sinne visar dem väl vägen? fråga vi.

Låtom oss erinra oss *Bembex*, som så väl omkring sextio gånger hittar vägen till hvarje af sina tio för intet öga synliga jordhål; huru detta sker förmår jag som sagdt ej förklara, men här hafva vi antagligen ett likartadt, om ej samma fenomen. Instinkten visar bina vägen. Eller ock, låt så vara, ett för oss obekant och outgrundbart sinne. Men se där hafva vi ju det andra biet!

Och M. Fabre märkte detta i sin tur med en mjällhvit fläck, innan det hann flyga sin kos.

Och nu, sade han, nu skola vi göra våra intelligenta bin ett litet pojkestreck!

Boet, till hvilket biet med den röda fläcken kom, består, såsom herrarna se, af blott en enda cell, det är ett nyss bebygdt bo, ännu innehållande blott en droppe honing. Det hvitfläckade biets bo däremot är ett gammalt sådant, tillhörigt en föregående generation, hvilket detta bi usurperat och där det åt sig i ordning stält en af de gamla cellerna, den det nu till närmare två tredjedelar hunnit fylla med honing. Man bör ju på intet vis kunna misstaga sig på dessa båda bon, så olika hvarandra, det ena dessutom hela åtta gånger större än det andra! Låtom oss nu försigtigt lösgöra dem och sedan låta dem byta plats.

Och med ett särskildt mejselartadt instrument lösgjorde M. Fabre bona och flyttade dem, det ena på det andras förra plats och tvärtom.

Han hade just hunnit ställa dem så, då det hvitfläckiga biet kom hem. Det hade tidigare än kamraten fullbordat sitt värf bland blomstren. Och det slog nu till vår stora förvåning ned på samma ställe, där dess forna bo, det gamla stora, åtta-celliga

boet stått och begynte, utan att alls tyckas märka förändringen, i den på dettas förra plats stående ensamna, nästan honingstoma cellen utgjuta sin medförda förråds-börda.

Ögonblicket därefter kom det andra, rödfläckade biet.

Vi stodo fulla af förväntan. Skulle det ej häpna, då det i stället för sitt rätta bo fann ett annat, åtta gånger större? Skulle det ej söka efter sitt eget bo, som ju stod blott på en fots afstånd därifrån?

Nej, biet slog verkligen utan tvekan ned just på samma plats, som förut. Det enda, det gjorde, var att det ifrigt började undersöka cellerna, men såsnart det funnit den cell, i hvilken en gång honing fans, aflastade det äfven nu där ögonblickligen den denna gång medförda honingen.

Ni sen, mina herrar, inföll nu M. Fabre, ingendera af dessa idioter igenkänna sina egna bon, så olika de än äro, de kunna icke det minsta reflektera öfver denna stora olikhet, men de följa blindt sin instinkt, den drift som vägleder och visar dem stället, där deras bo bör vara beläget. Jag har otaliga gånger förnyat detta och liknande experiment och

alltid med samma resultat. Hafven J ännu tålmod att lyssna på mig, skall jag meddela eder ytterligare par sådana.

Likasom *Sphex occitanica* i en viss bestämd, orubblig ordning nödvändigtvis måste förrätta sina af naturen anvisade arbeten, så är detta fallet äfven med murarebiet. Dess första uppdrag är boets, cellens uppmurande. Men ersätter man en cell, som just håller på att uppföras, med en annan färdig, i hvilken honing redan finnes nedlagd, så begynner biet dock visst icke att fylla cellen med honing, utan fortfar med sitt engång inslagna murningsarbete samt förlänger cellen utan något tänkbart ändamål alldeles oformligt. Det står nu helt enkelt under murningsinstinktens inflytande, det måste mura och därför murar det. Men murandet är engång afslutadt. Samlingsdriften infinner sig. Ersättes nu en färdig murad cell med en halffärdig, kan biet, då det nu engång börjat samla honing, icke mer fullända denna. Emellertid inser det cellens otillräcklighet och öfverger densamma. Men det måste samla honing och utgjuta sitt förråd och uppsöker därför första närbelägna cell för detta ändamål, alldeles oberoende däraf att denna icke är dess egen. Det sak-

nar all förmåga, ty det saknar all drift att upptaga det arbete, som nu vore af nöden påkalladt, men som tillhör ett tidigare stadium. Biet måste utföra sitt af instinkten för hvarje tid bestämda verk, huru onyttigt detta än är. Så mäktig är denna naturdrift, denna omutliga instinkt, att den gör biet till en fullkomlig idiot, så snart det utsättes för abnorma förhållanden, hvilka icke öfverensstämman med instinkten allt betvingande fordringar, de der icke tillåta den ringaste gnista af reflexion att vakna i djurets själ.

Ännu ett exempel härpå. Mynningarna till dessa celler, vi nu se framför oss, igenmuras af biet, då de blifvit fyllda med honing och ägget blifvit lagdt. Det unga biet af följande generation måste sedan själf med sina käkar bana sig väg i det fria genom locket. Om jag nu täcker en cell, som innesluter en pupa, med papper, sedan jag först borttagit det af modren murade locket, eller ock om jag fäster ett lager papper alldeles tätt ofvanpå detta, så banar sig det ny kläckta biet mycket väl väg genom *detta* papperslock, men mötes det nu ytterligare af ett nytt sådant på några centimeters afstånd, så begriper det ej mera att tränga fram äfven genom detta, utan dör i sitt fängelse. Engång utgånget från cellen, har

biet gjort allt, som det varit bestämdt att göra. För att genomtränga det nya stängslet, behöfver det endast upprepa den akt, som det just hade slutfört, men denna akt har det enligt naturens ordning att verkställa blott engång i lifvet och det kan icke fördubbla det, som enligt dess natur är ett, det kan det icke, fast det nog eger förmåga därtill, men det saknar den inneboende driften. Kunna vi väl, mina herrar, finna ett exempel, som bättre än detta visar oss huru litet dessa djur ledas af förståndet, men huru helt de äro i vantarna på sin instinkt?

Och härmed slutade Mr Fabre sitt andragande.

Tacksamma lemnade vi honom kort därpå att fortsätta sina undersökningar, hvilka redan frambragt så många intressanta resultat.

Men har Mr Fabre så rätt i sin teori om instinkten? Finnes det då verkligen en sådan naturmakt inom djuret, som med nödvändighet leder alla dess handlingar i vissa bestämda banor? Eger djuret, nu närmast insekten, ingen frihet och förmåga att fatta ett val vid sina handlingar, eger det ingen individualitet?

Efter allt hvad Mr Fabre berättat oss skulle vi väl utan betänkande vara böjde för att med honom

nekande besvara dessa frågor. Djuren ega ofta en synnerlig begåfning, skulle vi säga, så länge de styras af instinkten, men upphäfves dennes verksamhet, äro de idioter.

Alltså — begåfvade idioter!

Men vi må akta oss att af enskilda fakta draga så allmänna slutsatser.

Nästan alla Mr Fabres undersökningar hänföra sig till de s. k. solitära eller ensamt lefvande steklarna.

Studera vi däremot getingarnas, humlornas, honingsbiets och myrornas eller med andra ord de i samhällen lefvande steklarnes naturalhistoria, så lär den oss något helt annat. Den visar oss tydligen spår af olika individuel begåfning, af omdöme och slutledningsförmåga äfven i sådana fall, som måste antagas alldeles oförutsedda under dessa djurs vanliga lefnadsförhållanden. Och det är besynnerligt att Mr Fabre icke haft något öga härför. Men de idioter, midt bland hvilka han lefvat, hafva till den grad ådragit sig all hans uppmärksamhet, att han låtit narra sig att uteslutande af dem hemta svaret på frågan om arten af djurens intelligens.

Men huru skola vi då förklara den samtida begåfningen och idiotismen hos Mr Fabres stekelarter?

Man har allt skäl att antaga att dessa solitära stekelarter äro af ganska hög geologisk ålder. Från sådana ensamt lefvande arter hafva enligt all sannolikhet först i en jämförelsevis sen period de i samhällen lefvande arterna utbildat sig. Dessa äro ännu stadda i utveckling, det material, hvaraf de bestå, är så att säga ännu både fysiskt och psykiskt bildbart, plastiskt.

Honingsbiet erbjuder oss ett mycket lärorikt exempel. Topham har experimenterat med att flytta en kupa ett litet stycke från dess plats. De gamla, på sina slitna vingar lätt igenkända bina, flögo envist under tjugutre dagars tid till det ställe, där kupan förut stått, medan däremot de unga snart visade sig förmögna af nya intryck och iakttagelser samt inom kort funno kupan. „Nervsystemet hos de gamla bina fortfor att verka i den riktning, den tidigare vanan bestämde.“

Hvilken makt skall ej då en under seklers sekler hopad nedärfd vana ega öfver de solitära bina?

Under långa tidrymder hafva dessa arter påverkats endast af samma eller likartade omständigheter och under sådana förhållanden hafva de gamla artvanorna fattat så stark rot, att de icke mer gifva vika, utan uppträda så ihållande att de, såsom hos

M. Fabres steklar, kunna förefalla till och med såsom bevis för tillvaron af den egendomliga, mystiska naturkraft, man fordom förstod under benämningen instinkt.

Artförståndet har hos dessa redan gamla arter alldeles utträngt den enskilda individens förstånd.

Hos dem har, i motsats till hvad förhållandet är hos de sociala arterna, det psykiska, likasom det fysiska materialet redan stelnat i vissa bestämda former.

De äro med andra ord hvad zoologerna kalla „goda arter“, i båda ofvan nämnda afseenden underkastade ingen eller ringa variation.

Det är på detta sätt vi tänkt oss en med nutidens naturbetraktelse öfverensstämmande förklaring öfver fenomenet af de „begåfvade idioter“, Mr Fabre lärt oss känna.

Begåfningen är artens, idiotismen individens.

Och några egendomliga, förvånansvärda förhållanden, dem vi ofvan anfört, t. ex. den märkvärdiga förlammningsmetoden, som användes af *Sphex*-arterna, eller förmågan hos *Bembex* och murarebiet att på långa afstånd hitta direkt hem till platsen för sina bon, tillskrifva vi sinnesförmögenheter hos insekterna, om hvilka vetenskapen ännu icke har någon aning.

Huru mycket känna vi väl oss själfva? Först på sista tiden hafva t. ex. de besynnerliga fenomen, som stå i samband med hypnotismen ansetts värda en allvarligare vetenskaplig undersökning. Då vi få nyckeln till dem, kan den måhända öppna för oss tillträdet till en klarare utsigt äfven öfver flere företeelser inom den öfriga djurvärlden, kanske just öfver dem, vi senast omnämnt.

O. M. R.

